

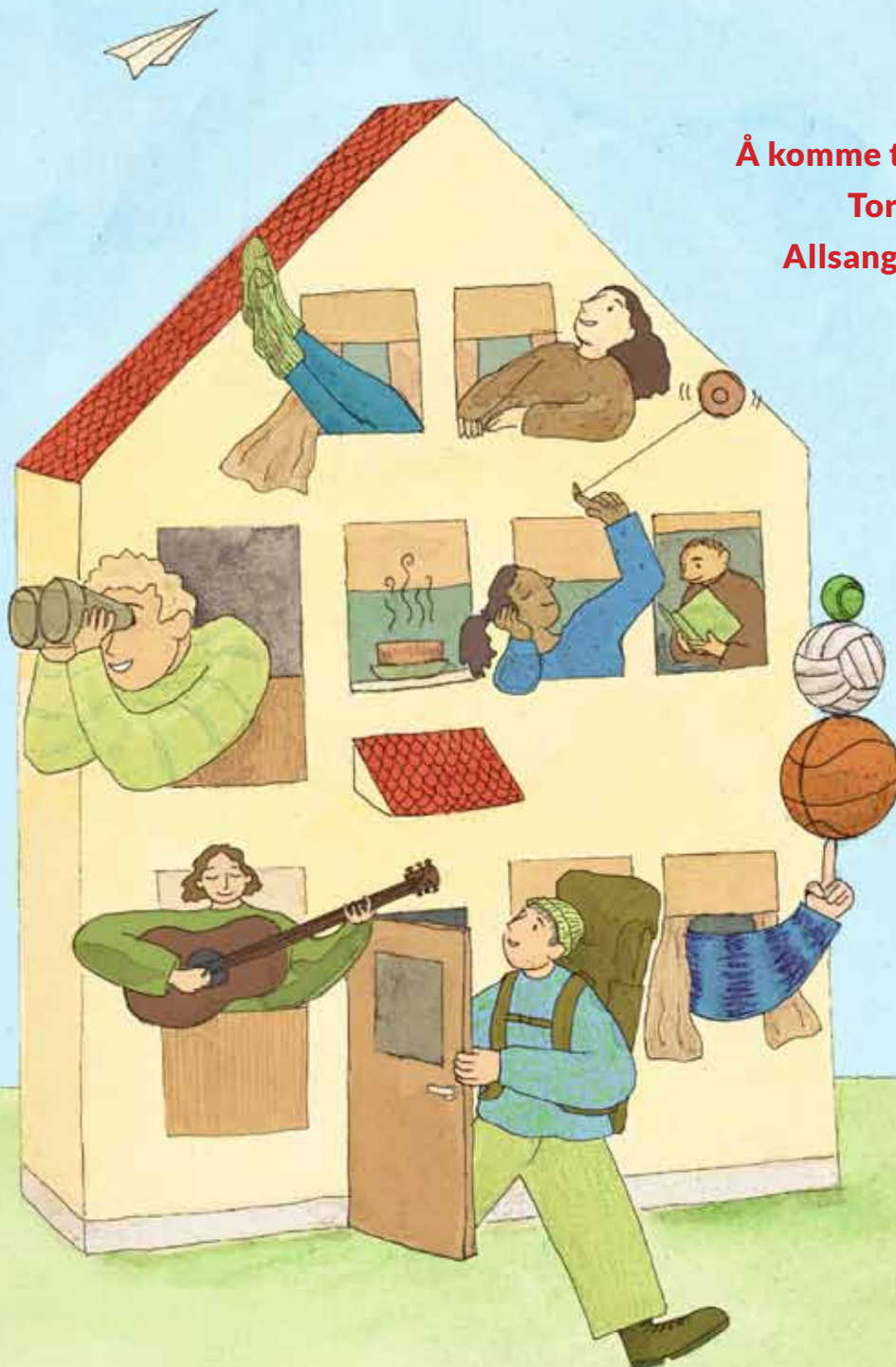
steg

Tidsskrift for kristen folkehøgskole nr 1 • 2022 • 86. årgang

Å komme til seg selv side 6

Tor Grønvik side 20

Allsang for alle? side 38

Tom Arne Møllerbråten,
redaktør

Grønvik og Grundtvig

Dette året startet med en trist melding om at Tor Grønvik hadde sovnet inn. Han hadde en sentral stilling i folkehøgskolelandskapet i mange år, og det er derfor naturlig at vi bruker noen sider av dette nummeret av *steg* for å minnes ham.

Det var da også Tor som ivret for at *steg* skulle bli til, og han støttet helhjertet den nye profilen vi landet på. Jeg har selv mye å takke Tor for. Midt på sommeren i 2016 våknet han og fikk det for seg at jeg burde være redaktør for det nye bladet, som da ikke hadde noe navn ennå. Jeg hadde nettopp mistet min linje på Sagavoll og så litt mørkt på en arbeidshverdag med svært mange tilsyn. Om det bare var Tors intuisjon, eller om Gud var med i bildet, vet jeg ikke, men den telefonen fra Tor den sommeren ga meg en variert og spennende hverdag med undervisning og skriving, elevsamtaler og redaktøroppgaver. Og Tors glede over hvert eneste nummer vi lagde ga meg mye inspirasjon. Takk, Tor.

Grønvik og Grundtvig klinger ganske likt. Ingen andre har holdt Grundtvig høyere for oss i den kristne folkehøgskolen enn Grønvik. Hvem skal nå gjøre det, tenker jeg. Vi må ikke miste kontakten med denne siden av folkehøgskolen. Vi trenger flere kulturbærere, flere historikere, flere diktere, og flere kunstnere blant oss – ja, slike som Grønvik og Grundtvig. De kristne folkehøgskolene må alltid være koblet til visjonene som startet det hele, både det som startet med Jesus, med Paulus, med Grundtvig, med Christopher Bruun og med Asbjørn Knutsen. Vi har en arv å forvalte.

Vi har tidligere annonsert at dette nummeret av *steg* skulle handle om «Folkehøgskole for alle». På grunn av koronaen er dette utsatt. I stedet serverer vi et nummer for første gang uten et overordnet tema. Men med like mange gode artikler, håper jeg.

På baksiden står frist for å levere stoff til neste nummer. Jeg vil oppfordre dere alle til å sende inn både tips og artikler til oss. Jo flere stemmer som høres, jo bedre blir bladet. Tenk på det!

Jer 6,16:

**Så sier HERREN:
Still dere på veiene og se!
Spør etter de gamle stiene,
etter veien til det gode!
Gå på den,
så skal dere finne hvile for deres liv.**

Tom Arne

Steg - tidsskrift for kristen folkehøgskole

Utgitt av Noregs Kristelige Folkehøgskolelag (NKF) og Informasjonskontor for kristen folkehøgskole
Pb. 9140 Grønland, 0133 Oslo

Telefon: 22 47 43 00

E-post: nkf@ikf.no

NKF på nettet: www.folkehogskole.no/nkf

Mål og visjon:

steg - tidsskrift for kristen folkehøgskole er medlemsblad for NKF, men har også som mål å nå ut til en bredere leserkrets både i folkehøgskolen, skoleverket, media og i samfunnet. *steg* skal være et blad for faglig fornyelse, inspirasjon og debatt knyttet til de kristne folkehøgskolenes hverdag, pedagogikk, formidling av kristen tro og arbeid med dannelse.

Utgivelser: Fire nummer i året

Redaktør: Tom Arne Møllerbråten

tom.arne@sagavoll.no

Telefon: 91 57 11 57

Journalist: Marit Asheim

Redaksjonsråd:

Tom Arne Møllerbråten

Marit Asheim

Marie Wiland

Andreas Melberg

Ruth Silje Boklund, Stavern

Øystein Vegge, Sunnmøre

Design: Kristin Skeie Antoine, KSA_design

Trykkeri: 07 Media AS

Forside illustrasjon: Karoline Holthjem Soldal

Abonnement: Kr 200,-

Norges Kristelige Folkehøgskolelag (NKF)

Gunnar Birkeland, (leder NKF)

Geir Ertzgaard, Svalbard

Aina Minde Lemming, Nordfjord

Helge Kjøl jr., Molde

Janne M. Severinsen, Sagavoll

Informasjonskontor for Kristen Folkehøgskole (IKF)

Kjersti Versto Roheim, Sagavoll (leder)

Erling Helland, Bakketun

Gunnar Birkeland, (leder NKF)

Hildegunn Gjesdal Tennebø, Nordfjord

Tor Inge Askeland, Kristiansand

Sekretariat

Andreas Melberg, daglig leder, andreas@ikf.no

Marit Asheim, informasjonsrådgiver, marit@ikf.no

Johan Smit, økonomirådgiver, johan@ikf.no

Hilde Haugen, administrasjonssekretær, ikf@ikf.no

Marie Wiland, rådgiver skoleutvikling, marie@ikf.no

Mette Røstum, informasjonsrådgiver, mette@ikf.no

Terje Wehus, informasjonsrådgiver, terje@ikf.no

Steinar Sundvoll, organisasjonsrådgiver, steinar@ikf.no

Innhold

- 4 Motivatoren
- 6 **Da kom han til seg selv**
- 8 Raske beslutninger
- 10 Sosialpedagogikk i praksis
- 12 Sara fra Colombia

14 Ten Sing Norway

16 Kritisk tenkning

18 Øyeblikk

20 **Vi minnes Tor Grønvik**

24 Tor Grønvik og kunsten

27 Gudfaren av russepop

28 Innspill

32 Bokanmeldelser

34 Manus til morgensamling

36 Steg fra siden

38 Syng livet

40 Internatlederen

43 Folkehøgskolerådet

44 Internasjonalt utvalg

46 Quiz og kryssord

Motivatoren for jobben

Av Andreas Melberg,
daglig leder i NKF og IKF

Hva skal til for at du gjør en god jobb? Spørsmålet er til meg selv. På en god dag spør jeg de rundt meg hva de trenger av meg. Enkelt, og det gir masse motivasjon begge veier.

Den gode leder, lærer eller ansatte spør:
Hva kan jeg gjøre for deg i dag?

**SERVANT
LEADERSHIP**

Foto: Shutterstock

Et samspill med andre mennesker trenger vi å ha trygghet for at andre vil at vi skal få det til, lykkes. Som liten var det langt mer motiverende for meg å jobbe når læreren kom og spurte: «hva kan jeg hjelpe deg med?». Utgangspunktet settes på den som skal løftes. Så skjer også det vakre innimellom at eleven tar etter og kommer til læreren og hjelper med å rydde gymsalen. Til og med uoppfordret. Han spør ikke engang læreren hva han trenger. Etter hvert kjenner vi hverandre; vet hva den andre trenger for at jobben skal bli gjort. Det spres motivasjon når vi bidrar for hverandre.

Selvmotivasjon. Jobben blir gjort av deg selv. I bunn og grunn er det sant. Dersom du ikke vil opp om morgenen, kommer du deg ikke opp. Du må gjøre det selv, også selv om det er ti vekkeklokker og mange rundt som roper deg ut av senga.

Det er utallige bøker, spesielt innen idrettens verden, som peker på hvordan du selv kan motiveres i eget liv. Tidlig ute var prestasjonspsykologen Willy Railo med boken *Best når det gjelder*. Også en luring som Albert Einstein gir egenmotivasjon mye kraft i sitatet «Det er en drivkraft kraftigere enn damp, elektrisitet og atomkraft: viljen». Jeg fasineres lett av mulighetene til å trene seg til motivasjon i hverdagen. Tror til og med det er mye å hente. Det er tross alt jeg selv som må gjøre jobben.

Godt vant. På mange skoler er vi godt vant med å ville hverandre vel. «Å bli sett» er tross

alt litt av sjela i folkehøgskolen. Det merkes både på ledere og ansatte. Mange opplever nettopp motivasjon fra andre i jobb og hverdag. Mennesker rundt deg som kjenner deg, bidrar og motiverer. Det skjer bare.

Likevel, hva med å stille spørsmålet: hva trenger du av meg for å gjøre en god jobb? Gå inn til rektor en tilfeldig tirsdag formiddag i mars og spør. Det er nesten garantert at det blir en nydelig samtale der begge er mer motivert i etterkant. Like effektivt vil det være om rektor uten forvarsel stilte samme spørsmål til deg. Enkelt og genialt! Vi kjenner ofte hverandre så godt at det blir en vane å ta hverandre for gitt. Da kan det være smart å sjekke ut hvordan vi best kan motivere hverandre.

Motivatoren. Til slutt en liten oppfordring til dere som fasineres av fotball og parodi. John Brungot parodierer i «Den 12.mann» ulike fotballag i Norge sine supportere. Du finner det på YouTube. Søk deg frem til Startsupporteren som alltid peker på «Den Store Mesteren» som motivator. Helt nydelig. Spissformulert, men med masse sannhet.

I møte med arbeidet har jeg enkelt sagt tro på «Jesus i hjertet». Både for egen del og som hjelp for andres motivasjon. Han bidrar der også, og han vet hva du trenger. Men, det hjelper å ta en prat en gang iblant. Motivatoren! •

Da kom han til seg selv

I historien om den bortkomne sønnen står det at «han kommer til seg selv». Hva vil det si og hvordan kan vi få det til?

Av Marie Wiland,
rådgiver skoleutvikling

Det er ikke alltid vi orker å kjenne etter hvordan vi har det. Det kan være fordi livet er vanskelig, travelt eller kjedelig. Vi våger ikke å kjenne etter. Tenk hva vi kan oppdage! Så lenge vi ikke kjenner etter, kan vi late som alt er greit.

Selvoppofrende. Overraskende mange ganger velger vi å ikke konsultere oss selv i situasjoner hvor vårt eget liv er direkte berørt. Ja, ofte vet vi ikke selv hva vi vil eller trenger. Er dette et resultat av vår selvoppofrende personlighet og ønske om å sette andre først? Nei, jeg tror det skyldes for dårlig tilgang til eget indre liv.

Hva skal jeg gjøre? Hva er riktig? Disse spørsmålene fikk jeg ofte fra elevene mine på Danvik folkehøgskole, noen ganger i forbindelse med relasjoner, men gjerne i forbindelse med valg av studier, yrker og lignende. Hva vil du

selv, kunne jeg spørre. Nei, det visste de ikke. Er ikke det litt greit å vite?

Gis tid. I undervisning og kommunikasjon knyttet til prosjektet «Livsmot og Mestring» har vi ønsket å få fram særlig en ting: Ansatte som arbeider med mennesker må ta seg tid og gis mulighet til å bli kjent med seg selv, sin egen historie og sine egne behov. Uten denne kunnskapen går vi nokså blinde inn i relasjoner med elevene. Vi kan, uten å ønske det, bruke eleven til å bli kjent med oss selv heller enn å bidra til at det er elevene som får selvinnsikt. Her har vi som enkeltmennesker og arbeidstakere et selvstendig ansvar. Men også skolene kan gjøre mye for å legge til rette for samtaler som bidrar til refleksjon og selvinnsikt.

I noen situasjoner kommer en refleksjon over livet nesten av seg selv. I samtale med gode venner eller kollegaer, på en gåtur eller når du plutselig står ovenfor et vanskelig valg.

Lytte. I NKF sitt tilbud om gruppeveiledningen til ansatte i folkehøgskolen har vi forsøkt å kopiere noe av gullet fra de gode samtalene. Men vi har lagt til noen elementer som vi tror er avgjørende. Det ene er en tydelig struktur på hvem som snakker og hvem som lytter. Gode venner kan av og til glemme å høre på hverandre i sin iver etter å hjelpe.

I tillegg er det ofte slik i en venneflokk at noen slipper mer til enn andre. Det er godt for de som lett tar ordet og de som av natur er mer lyttende, å få trening i både å holde igjen og slippe til. Da jeg begynte i en veiledningsgruppe, oppdaget jeg hvor mye jeg lærte om meg selv og mitt eget liv bare ved å lytte til hva de andre i gruppa fortalte.

Et annet viktig element er forberedelsene til arbeidsveiledningen. Du vet at du skal ha ordet og fortelle noe om deg selv. Jeg strevde mange ganger med å finne den riktige situasjonsbeskrivelsen å dele i gruppa. Og der lå også mye av investeringen for utbyttet jeg satt igjen med. Før jeg møtte opp til gruppeveiledning, var jeg allerede i gang med et refleksjonsarbeid.

Selvmedfølelse. Jeg hører mange si at de klarer å legge fra seg ting i veiledningsgruppa. Episoder og opplevelser som har kvernet i hodet eller følelseslivet, får ligge igjen på grupperommet.

Vi mennesker kan mange ganger være raske til å dømme oss selv. Det er gjerne den første tanken vi får når vi kjenner at noe ble feil. Men jeg har ofte opplevd at en mer grundig refleksjon, gjennomtenkning av hva som har skjedd og hvorfor jeg føler slik jeg gjør, vekker noe annet enn skyld eller selvforakt. I etterkant av en slik økt kan jeg kjenne på

«Ansatte som arbeider med mennesker må ta seg tid og gis mulighet til å bli kjent med seg selv, sin egen historie og sine egne behov.»

selvmedfølelse, håp og tanker om veien videre. Hvor kommer dette fra? Jeg tror Gud møter oss når vi går i oss selv. Når vi reflekterer ærlig over eget liv, kan vi se glimt at oss selv slik Gud ser oss.

Ignatius av Loyola. Jeg har i det siste hatt stor glede av å lese boka *Å finne Gud i alle ting. Ignatiansk veiledning for (nesten) alt mellom himmel og jord.* Ignatius av Loyola,

stifteren av jesuittordenen, har vært en litt ukjent person for meg. Jeg har antagelig litt feilaktig bare forbundet han med Inkvisisjonen og et veldig strengt selvtuktsregime. Ignatius ble selv satt i fengsel av Inkvisisjonen. Noe av det som fasinere meg mest, er metoden *eksamen* fra hans beskrivelser av åndelige øvelser. Ordet klinger kanskje ikke så godt i folkehøgskolesammenheng, men intensjonen med denne øvelsen tror jeg vil passe for mange. Denne bønnen er en øvelse vi oppfordres til å gjøre om kvelden, og den gir stor mulighet til indre refleksjon og kontakt med eget liv i nærvær av Gud.

Kveldsbønn. Bønnen består av fem punkter. Det første punktet er *takknemlighet* over hva dagen har gitt. Det andre punktet er en *gjennomgang* av hva dagen har inneholdt av tanker, følelser og hendelser. Hvor merket du Guds nærvær? Når vendte du deg bort fra Gud og muligheten til å vokse i kjærlighet? Det tredje punktet er *anger* for de handlingene du er lei deg for. Det fjerde punktet er å be Gud om *tilgivelse* og bestemme om det også er andre du må gjøre opp med. Det siste punktet er å be Gud om den *nåden* du trenger for den kommende dagen og evnen til tydeligere å se og søke Guds nærvær.

Hjem. Rektor Tore Seierstad på Danvik folkehøgskole fortalte hvert år elevene lignelsen om den bortkomne sønnen. Jeg tror han ønsket å formidle noe om Gud som en far som kommer oss mennesker løpende i møte. Jeg tenker at Gud i denne lignelsen møtte gutten også i de refleksjonen han gjorde over eget liv før han vender hjem. Når den bortkomne sønnen ligger i grisebingen og tenker over livet sitt, oppdager han noe viktig både om seg selv og sin situasjon. Han skjønner at han vil hjem og han innser at han kan gjøre noe med hvordan han har det. Han kommer til seg selv. •

Ignatius av Loyola, del av altertavle fra Jesu hellige hjertes kirke i Zagreb.

Foto: Shutterstock

«Gladwell mener at evnen til å reagere rett i de to første sekundene, ikke er en gave til noen få av oss, men en egenskap alle kan utvikle.»

Foto: Shutterstock

Ole Petter har lest Malcolm Gladwell:

Blir våre beslutninger bedre ved å fremskaffe så mye informasjon som mulig?

Av Ole Petter Hansson,
rektor på Lundheim folkehøgskole

Vi mennesker bruker to strategier når vi gjør beslutninger. Den ene styres av bevisst refleksjon. I den andre er det instinkter og det underbevisste som tar avgjørelsene. I boka Blink fra 2005 retter forfatteren Malcolm Gladwell søkelyset på raske avgjørelser, de som tas i løpet av brøkdeler av et sekund.

Han viser til mange eksempler som forbauser oss med hensyn til treffsikkerhet. Faktisk kan kjappe beslutninger treffe bedre enn om vi hadde brukt lang tid på å bestemme oss. Førsteintrykket stemmer ofte, men han viser også til tilfeller der det underbevisste kan lure oss til feil beslutninger. Her er noen eksempler fra boken.

Intuisjon. Getty-museet i California ble i 1983 tilbudt en statue fra Hellas som angivelig var fra år 600 før Kristus. Etter 14 måneders arbeid bekreftet de fremste ekspertene på området at statuen var ekte. De hadde brukt alle metoder som var tilgjengelig på undersøkelsene. Så fikk fire andre eksperter uavhengig av hverandre se statuen. I løpet av sekunder kom det spontant fra hver av dem at noe var feil. De kunne ikke forklare det, men det var detaljer som skurret. Den ene sa at neglene ikke så rette ut. De fire hadde rett. Det viste seg å være en forfalskning.

ESP. En brannsjef kom inn i et brennende kjøkken. Han følte øyeblikkelig at noe ikke stemte og beordret folkene sine ut. Plutselig raste gulvet sammen, men brannfolkene ble reddet. Han kunne ikke forklare hvorfor han gav ordren, antydte en oversanselig beskjed, en såkalt ESP. Brannen viste seg å være i kjelleren, og hans underbevissthet hadde skjønnet at det ikke var en vanlig brann på kjøkkenet. Hadde han koplet inn bevisstheten før han tok avgjørelsen, hadde han ikke overlevd.

Ansettelses. Hvilken metode gir best resultat ved ansettelse av ny medarbeider, enten møte en person to ganger i uken et helt år eller gå uanmeldt på besøk i huset til en person i en halv time uten at personen er til stede? Det er gjort et forsøk med dette. Når det gjelder samarbeidsevne og om en person er introvert eller ekstrovert, traff den første metoden best, men sammenlagt gjorde forbausende nok de som bare stakk innom huset det best.

Par. Psykologen John Gottman kunne etter å ha observert nygifte par i et kvarter med 90 % sikkerhet fastslå hvilke av parene som frem-

deles er sammen om 15 år. Nå skal det sies at han ikke bygget antakelsene på en tilfeldig observasjon. Han satte dem til å diskutere et tema, og så analyserte han nøye videoptakene fra møtet. Det han blant annet så etter er ubevisste følelsesuttrykk i ansiktet. Spesielt lette han etter ørsmå tegn på følelsen forakt.

Klager. En annen psykolog, Nalini Ambady, undersøkte hvilke leger som fikk mest klager på feilbehandling. Det var ikke nødvendigvis de som gjorde mest feil, for folk saksøker ikke leger som de liker. Hun trengte bare å høre 40 sekunder på en samtale mellom en lege og en pasient for å finne ut om vedkommende lege kom til å få mange klager. Det var måten legene snakket med pasientene og spesielt tonen de brukte som var utslagsgivende.

Fordommer. Men av og til blir vi lurt av det underbevisste. Gladwell kaller det Warren Harding-feilen. Det er relativ stor enighet om at Warren Harding er en av de minst vellykkede presidentene i USAs historie. Han ble valgt fordi han var høy, mørk og kjekk.

Motivasjonen til å skrive boka fikk Gladwell blant annet etter at han hadde latt håret gro langt, og observert de reaksjonene han da møtte. Påfallende ofte måtte han for eksempel til «rutinemessige» undersøkelser på flyplassene.

Våre fordommer får oss til å trekke feil konklusjoner. Det er ikke bare fordommer mot rase og kjønn. Av befolkningen i USA har 14,5 % en kroppshøyde over 180 cm. Blant topplederne i de 500 største selskapene i landet er dette tallet 58 %. Enda mer slående blir det når vi går et hakk opp. 33 % av topplederne i de samme selskapene er over 190 cm. I befolkningen generelt er dette tallet 3,9%.

Tidligere ble ikke kvinnelige musikere i særlig grad ansatt ved de store symfoniorkestrene. Dette er det nå blitt en endring på, spesielt etter at utvalgelseskomiteen ikke lenger ser de som er til vurdering. Det er ikke bare kvinnelige musikere som nå kan bli bedømt rettferdig. Syn- og hørselssansen påvirker hverandre. Liker vi ikke det vi ser, går det utover om vi liker det vi hører også.

Stressede situasjoner. Bruce Springsteen har en sang som heter *41 Shots*. Den handler om fire politimenn som drepte en ubevæpnet mann i et skummelt område i New York. Det er interessant å lese hvordan beslutningene som de fire tok, ble feil. Kapitlet heter for øvrig *7 Seconds in The Bronx*.

I stressede situasjoner skjerpes sansene og konsentreres om den aktuelle faren. Men det gjelder til et visst punkt. Det optimale er å ha fra 115 til 145 hjerteslag per minutt. Etter det kutter kroppen vår ut så mange informasjonskilder at vi ikke fungerer på vårt beste lenger. I tilfelle med de fire politimennene fremsetter Gladwell en teori om at ved et for høyt stressnivå kan vi midlertid miste evnen til å lese kroppsspråk.

Øvelser. Det er forståelig at det å ta riktige beslutninger i løpet av brøkdeler av et sekund, kan være vanskelig. Men hvem gjør det best? Jo, de som øver på lignende situasjoner. Gladwell mener at evnen til å reagere rett i de to første sekundene, ikke er en gave til noen få av oss, men en egenskap alle kan utvikle.

Classic Coke. Til slutt en liten artig historie om New Coke. Noen som husker den? Coca Cola fikk på 80-tallet mer eller mindre panikk av at Pepsi vant på smakstestene, også deres egne. Da ble New Coke introdusert. Den slo Pepsi på smakstester, men den ble en stor fiasko, og Classic Coke kom tilbake til stor suksess. Hvorfor det? Folk kjøper ikke en flaske cola for å ta en liten smaksprøve. De kjøper flasker med cola og alle de gode følelsene som Coca Colas reklameavdeling har greid å knytte til drikken. Smakstester er ikke til å stole på, og vi skal være forsiktige med brukerundersøkelser og være bevisst på hva vi får svar på. Det er for øvrig vanskelig å skille mellom Pepsi og Coca Cola i en blindtest. Får du to av den ene og en av den andre skal det være nesten umulig.

Malcolm Gladwell er en kristen forfatter jeg har hatt stor glede av å lese. Andre bøker av ham som anbefales er *The Tipping Point* og *Outliers*. •

Sosialpedagogikk i praksis

I høst hadde vi et temanummer om sosialpedagogikk. Det er et tema vi stadig må komme tilbake til. Vi har i dette nummeret spurt medlemmer i NKF-styret om hva de vektlegger som viktigst i dette arbeidet på sin egen folkehøgskole: Hva synes du er viktig i det sosialpedagogiske arbeidet på din skole?

Av Marit Asheim

Helge Kjøll

Rektor, Molde folkehøgskole:

Det sosialpedagogiske arbeidet er en integrert del av skolens læringsprogram. Det er summen av det pedagogiske og sosialpedagogiske arbeidet som gjør oss til folkehøgskole. Denne miksen er helt unik i folkehøgskolen og er på sett og vis skolens DNA. Her foregår læring, her oppleves mestring, her får man trening i å samarbeide med, respektere og tolerere andre. Her skapes fellesskap, her dannes nye og for mange evig-lange vennskap, her lærer man å løse konflikter og her er det latter og gråt og tid til den gode samtalen – her leves livet i en rimelig usminket versjon. Dette gir viktig livskompetanse.

Målet med det sosialpedagogiske arbeidet er at det sammen med skolens undervisning skal utgjøre et helhetsmiljø som kan virkeliggjøre skolens verdimesige og pedagogiske målsetting. Dette helhetsmiljøet er vår styrke og det som gjør oss til en folkehøgskole.

Gjennom det sosialpedagogiske arbeidet ønsker vi å legge til rette for at det kan skje en positiv utvikling hos elevene. Internatet er en god læringsarena for både allmenndanning og gode og viktige sosiale prosesser. Gjennom disse prosessene kan elevene lære å forstå sine medmennesker. Elevene lærer å vise ansvar, respekt og omsorg gjennom pliktene de blir pålagt, og de samarbeidsoppgavene som må til for at livet på internatet skal fungere. •

Geir Ertzgaard

Assisterende rektor, Svalbard folkehøgskole:

Folkehøgskolen er først og fremst sosialpedagogikk, uansett hvilket verdigrunnlag vi har. Da velger jeg å tolke sosialpedagogikken som det arbeidet vi gjør for å bidra til dannelse for den enkelte i fellesskapet, og at dette er hovedmålet med folkehøgskolen. Jeg vil ikke sette grenser mellom undervisning og andre arenaer.

Før har jeg tenkt at undervisning var undervisning og sosialpedagogikk var det arbeidet som foregikk utenfor undervisningen i de andre "rommene" folkehøgskolehverdagen består av. Nå tenker jeg at sosialpedagogikk er en tilnæringsmåte vi har 24/7. Dette er spesielt viktig i en tid der fag og linjer ser ut til å være det viktigste vi driver med, og da fag som en mulighet til

selvrealisering.

Fagene har en verdi i seg selv, men aller mest er de viktige som verktøy til det som er større. Rommene til refleksjon som skapes i undervisningen, og de uformelle rommene som skapes mellom stab og elever, og elevene imellom er vårt aller viktigste sosialpedagogiske arbeid. På Svalbard fungerer dette aller best når linjene er på tur, når de er ferdige med dagens strabaser, og på "Luna"-samlingene våre, kristne samlinger uten dørterskel hver torsdag som er så enkle og korte at det ikke er mulig å feiltolke religiøse koder, der det går an å være med uten å frykte for om du passer inn eller ikke. Rommene er de viktigste sosialpedagogiske verktøyene vi har. •

Janne Severinsen

Lærer, Sagavoll folkehøgskole:

Det sosialpedagogiske arbeidet kan de gode relasjonene virkelig skapes! Jeg synes det er tre spesielt viktige ting i arbeidet på vår skole: vise oppmerksomhet, være raus og bruke tid. På Sagavoll har vi det uttalt at vi ønsker å se, veilede og inspirere elevene våre, og det kan vi gjøre ved nettopp å rette oppmerksomheten vår til elevene, være raus i møte med dem, og bruke tiden vår sammen dem. Vi er tilgjengelige. Da kan de gode relasjonene blomstre – vi kan få være viktige voksenpersoner i elevens liv, og elevene kan jammen være viktige ungdommer i vårt liv. Jeg mener at det sosialpedagogiske arbeidet er gullet i skoleslaget vårt! •

Av Marit Asheim

Da Sara reiste fra Colombia til Haugetun i høst, kunne hun bare noen få norske ord. Etter et halvt år er det lett å snakke med de andre elevene, og hun opplever å ha blitt bedre kjent med norsk kultur.

Det var fortsatt over to år til det var aktuelt å søke, men hun startet å følge linja på Instagram. På den måten fikk hun et bedre bilde av hva de holdt på med.

– Blir bedre kjent med norsk kultur på folkehøgskolen

-Broren min gikk på folkehøgskole i Norge for fire år siden, og jeg bestemte meg ganske raskt etter det for at jeg også hadde lyst på et slik år, forteller Sara Gonzalez Andersen.

Spansk og engelsk. Hun er vokst opp i Bogotá, hovedstaden i Colombia, med en norsk mor og colombiansk far. Hjemme har de snakket spansk og engelsk. Selv om det har blitt flere ferier hos slektninger i Norge, har de sjelden snakket norsk sammen. Bare enkelte ord eller korte setninger som «kan du sende osten» og «god jul».

– Jeg gikk inn på folkehøgskole.no for å lese litt mer om de ulike tilbudene som fantes i Norge. Aller helst ville jeg finne en linje som handlet om markedsføring, forteller Sara.

– Planen min er å studere økonomi og administrasjon senere, og jeg tenkte det kunne være fint å lære noe som jeg kunne ta med meg inn i videre studier.

God oppfølging. På skolesiden til Haugetun folkehøgskole fant hun linja «Innovasjon, sosiale medier og markedsføring». Det var fortsatt over to år til det var aktuelt å søke, men hun startet å følge linja på Instagram. På den måten fikk hun et bedre bilde av hva de holdt på med.

– Det var utrolig gøy å følge klassen litt fra innsiden, og få se hva de gjorde. Jeg bestemte meg ganske fort for at det var det jeg ville, sier Sara.

Da hun kom til skolen i høst, var hun derfor forberedt på hva som ventet av fag og oppgaver på linja. Språket derimot var hun mer usikker på.

– Jeg var veldig spent på hvordan det skulle gå med språket på skolen. Ville det bli vanskelig å henge med, og hvordan ville det være å bo på et sted hvor de bare snakket norsk?

– Heldigvis har det gått over all forventning! Skolen har vært veldig flink til å følge meg opp, og elever eller lærere oversetter for

meg når det er noe jeg ikke forstår. I tillegg pleier jeg spørre litt i forkant av timer hva vi skal gå gjennom eller jobbe med. Det gjør at jeg kjenner konteksten, og lettere henger med på det som blir sagt, forklarer hun.

Morsomt med dialekter. Det er heller ingen tvil om at Sara har lært mye norsk det siste halvåret. Nå henger hun godt med på det meste som blir sagt, og kan delta i samtaler. Det dukker gjerne opp et dialektord eller to innimellom også.

– Jeg deler rom med ei fra Vestnes, så jeg har lært litt moldedialekt. Dessuten har jeg fått gode venner fra både Bergen og Trondheim, som gjerne vil at jeg skal snakke med dem, smiler hun.

– I starten var det ganske uvant med alle dialektene her på skolen, men etter litt tid ble jeg vant til det. Jeg ser jo at det er flere andre norske elever som sliter litt med å forstå enkelte ord, så det er heldigvis ikke bare meg.

Skolen har vært veldig flink til å følge meg opp, og elever eller lærere oversetter for meg når det er noe jeg ikke forstår.

Bra romvenninne. Selv om det var uvant å skulle dele rom med en annen elev, ble Sara veldig fort glad i romvenninnen sin. Hun tror det var spesielt viktig i starten for å få litt ekstra hjelp med språket.

– De har vært flinke til å lese gjennom hva vi har skrevet om oss selv og egne interesser i søknaden før opptak, slik at de har matchet godt hvem som bor på rom sammen. Det har fungert veldig bra å flytte inn med en jeg ikke kjente fra før!

– I tillegg hjelper det nok at jeg er en åpen person som liker å møte nye folk. Jeg synes det har vært veldig lett å bli kjent med folk her, og mange elever synes det er gøy å være litt norsklerer for meg. Det har nok gjort at jeg har lært raskere, sier hun.

Bedre enn forventet. Faglig sett har Sara lært mye, både om markedsføring, filmredigering og koding. Klassen har vært på flere bedriftsbesøk, og hun synes det er spennende å lære om hvordan man jobber i Norge. Likevel er det fellesskapet på folkehøgskolen hun har satt aller størst pris på.

– Det er ganske unikt å få venner fra hele Norge så fort! Jeg har blitt kjent med så mange ulike personligheter, og trives utrolig godt, sier hun.

– Jeg tror også at jeg lærer mye mer om norsk kultur ved å bo med så mange andre på min egen alder. Det skjer helt naturlig, og blir noe helt annet enn det jeg får med meg på familiebesøk.

Norske vaner. På den måten har hun også oppdaget hvordan norske vaner har preget barndommen hennes, uten at hun visste at det var det det var.

– Vi har for eksempel alltid hatt matpakke hjemme, selv om ikke det er så vanlig i Colombia. Nå skjønner jeg bedre hvorfor! Jeg forstår nok mer av det mamma har lært oss etter dette året her, og føler jeg har blitt bedre kjent med min norske side, forteller hun.

– **Fantastisk mulighet.** På folkehøgskolen er hun den som smiler bredest når det snør ute, og hun fryder seg i akebakken. Det har vært

spennende å oppleve årstider på en annen måte enn hjemme, og hun håper det kommer nok snø til at hun kan lære seg å gå på ski.

– Jeg opplever folkehøgskole som en fantastisk mulighet til å lære mer om Norge og bli godt integrert i kulturen. Det skjer nok mye enklere her enn for eksempel som utvekslingsstudent på et universitet. Her er det mye lettere å få venner, og man må være sosial, sier hun.

Til venner hjemme i Colombia er det litt vanskeligere å forklare hva slags skole hun går på. De rister litt på hodet når de hører om et år uten karakterer eller eksamen.

Forberedelse. – Det enkleste er å kalle det for forberedelser til universitetet. Det er et år uten karakterer, men hvor vi lærer mye som kan være nyttig videre. Jeg opplever det som et verdifullt år, og prøver også å beskrive folkehøgskolen som det, sier hun.

– For folk som meg som har lyst til å lære mer om Norge tror jeg folkehøgskole er helt perfekt. Det er litt skummelt på forhånd, og man blir dyttet litt ut av komfortsonen, men det er en utrolig fin opplevelse likevel! •

Elevene har bare med seg hver sin trekasse som rekvisitt.
Likevel blir disse tydelige symboler på valgene man må ta stilling til.

- Vil vise hvordan det er å være ung i dag

Av Marit Asheim

Med årets forestilling «Hva hvis...?» har Ten Sing Norway-klassen på Rønningen folkehøgskole gått bort fra gamle mønstre. De vil gi et ærlig bilde av hvordan det er å være ungdom.

Vårt ønske er at ungdommer skal sitte igjen med følelsen av at de ikke er alene om å ha det sånn, mens voksne skal kjenne på at det er bra vi viser frem et ærlig bilde av hvordan det er å være ung, sier Kristina Bjørnereim fra Førde.

Inspirert. Hun er en av de elleve elevene i klassen. Helt siden de begynte på folkehøgskolen i høst har de hatt med seg i bakhodet at de skal lage en egen forestilling de

skal turnere Norge rundt med til våren. Tematikken de har spunnet rundt er *valg*.

– Den intensive jobben med forestillingen begynte i november. Vi har blant annet vært på museum, sett filmer og serier for å bli inspirert, forteller Marianne Hegland fra Voss.

– Dessuten hadde vi noe praksis i ulike Ten Sing-grupper i høst, og sendte ut en spørreundersøkelse til flere grupper, for å få et større bilde av hva ungdom er opptatt av, fortsetter hun.

Mange valg. Klassen var forberedt på at undersøkelsen skulle vise stort engasjement for klima, men fant heller mange sprikende temaer. Litt sånn de selv opplever at det er å være ungdom. Det er stadig hendelser eller opplevelser som krever at de tar et valg eller mener noe. Om alt fra hva man skal bli, til om man blir med på trening, vil ha sopp på pizzaen eller hva man skal stemme. Er det greit å tro? Skuffer jeg noen om jeg sier meningen min? Hvem er jeg, og hva vil jeg? Hva tenker

andre om meg basert på det jeg gjør?

Elevene har hatt tekstverksteder rundt temaer som ensomhet, utenforskap, identitet og tro – samlet sammen stikkord og egne fortellinger. Til sammen har det blitt et bilde av hva de selv kjenner på.

Berører. - Dette er temaer som berører alle, og vi tror derfor at alle som ser forestillingen vil sitte igjen med sin egen opplevelse av det de ser, sier Marianne.

– Mye av det vi har jobbet med har vekket mange følelser hos oss, og innimellom har vi grått sammen på øving. Vi kjenner nok på at det vi formidler, er veldig ekte, sier Kristina.

– Alle historiene vi bruker er hentet fra våre liv, selv om vi har byttet rundt på hvem som forteller dem. Jeg tror det gjør at forestillingen også oppleves mer ekte for publikum, legger hun til.

Nytt konsept. – De som har sett et Ten Sing Norway-show tidligere, vet omtrent gangen i det. Man vet sånn cirka hvordan dramaet ser ut, låtene er ofte listepop-sanger, og dansen er velkoreografert til en miks av flere låter. Dette vet vi, og dette er slik vi har vært vant med å jobbe, forteller linjelærer Jakob Holst.

Denne gangen ville de tenke nytt. Først «hvem», så «hva» er et slagord både KFUK-KFUM og Rønningen folkehøgskole er opptatt å jobbe ut ifra. Det ble også grunnlaget her. Hvem har de med seg, hvilke ressurser og interesser har de, og deretter hva skal vi lage.

– Et av flere mål i denne prosessen er hvordan vi kan både vise og lære bort til andre Ten Sing grupper rundt i landet hvordan vi har jobbet. Skape inspirasjon til å lage oppsetninger som fremhever meninger, tanker og ressurser til dem som er med i gruppene, og hva som er viktig for dem å formidle, fortsetter han.

Ekstremt modige. Det krever en del å gå bort fra vante konsepter. Både for de på scenen, og for publikum. Elevene er derfor spente på mottagelsen når de snart skal reise

– Dette er temaer som berører alle, og vi tror derfor at alle som ser forestillingen vil sitte igjen med sin egen opplevelse av det de ser, sier Marianne (tv.). – Vi kjenner nok på at det vi formidler er veldig ekte, sier Kristina (t.h.).

rundt i landet med forestillingen.

– Jeg mener vi har gitt elevene flere store utfordringer som de har håndtert veldig bra. Det å skulle bryte opp en form som har vært kjent for de fleste i Ten Sing-miljøet har ikke bare vært enkelt. Det har krevd store mengder tålmodighet og pågangsmot. Vi har på mange måter utfordret dem på hvordan de er vant til å jobbe kreativt, tekstlig, musikalsk og med bevegelse, sier Holst.

– Det å skape noe nytt krever mye mot, og jeg vil beskrive elevene som ekstremt modige. De har turt å være sårbare, utvide horisonter og prøve kreative uttrykksformer de ikke har mye erfaring med fra før. Resultatet er en ærlig, sår og fin forestilling, som skaper følelser både hos elevene selv og de som ser på.

Symboliske trekasser. Rent visuelt er forestillingen enkel. Elevene har bare med seg hver sin trekasse som rekvisitt. Likevel blir disse tydelige symboler på valgene man må ta stilling til. Noen er man nysgjerrig på og titter spent oppi, mens andre er tunge og vanskelige å løfte. Noen kan man være sinte på, mens andre blir lettere om man får hjelp til å bære. De kan se helt like ut, men opp-

leves veldig forskjellig.

– Vi har vært opptatt av å ikke gi publikum et svar eller legge frem noen fasit. Man skal gjerne sitte igjen med ulike opplevelser og tanker. Vårt ønske er at de som ser forestillingen skal anerkjenne den overveldende følelsen mange ungdommer kjenner på, sier Kristina.

– Sånn har vi det, rett og slett!

Komfortsonen. – Tidvis har vi vært langt utenfor egen komfortsone, men jeg tror vi har overrasket hverandre positivt underveis. Vi har blitt utrolig godt kjent av å jobbe sammen på denne måten, sier Marianne.

– Når man jobber lange dager er det godt å kjenne på at vi kan lene oss på hverandre, og at vi har et godt samhold.

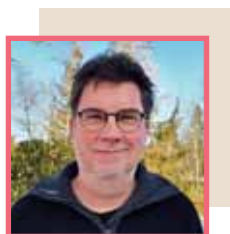
Noe av det mest krevende har vært å bygge opp forestillingen selv. Ikke vite hva de skal ende opp med, og finne den røde tråden. Kombinere ulike tekster, gi hverandre ærlige tilbakemeldinger, komponere musikk og finne passende bevegelser.

– Jeg tror det har lært oss mye om å ha tillitt til hverandre. Alle vil at prosjektet skal bli best mulig, og da må vi stole på hverandre underveis. Vi har også sett at vi sammen kan få til det aller meste, sier Kristina. •

Kritisk tenkning som valgfag

Folkehøgskolene skal være med på å skape gode samfunnsborgere gjennom allmenn-danning og folkeopplysning. Dette ligger i vårt DNA. En opplyst borger er en som vet å skille mellom fleip og fakta, mellom det som er feil informasjon og rett informasjon. Veien dit går gjennom kritisk tenkning, og det egner seg godt som valgfag på folkehøgskole. Også er det gøy!

Av Tom Arne Møllerbråten

Jeg har i mange år hatt dette valgfaget på Sagavoll. Stort sett har det vært et ti-timers fag, fem ganger to timer, men kunne uten problemer vært større. Det kan være liten tvil om at kritisk tenkning bare blir viktigere og viktigere, og det har aldri vært mangel på elever som har valgt faget. Vi har flere ganger skrevet om kritisk tenkning også i *steg*, og vi har slått et slag for at det bør være en del av folkehøgskolehverdagen. Her ønsker jeg å gi dere et lite innblikk i mitt opplegg.

Ressurser. La meg starte med hvilke ressurser som finnes. Det har nylig blitt gitt ut en svært god innføring på Humanist forlag: *Kritisk tenkning – en enkel guide til å bruke hodet godt* av Vibeke Riiser-Larsen og Erik Tunstad. Denne anbefales. Mye av det stoffet

jeg ønsker elevene skal få litt oversikt over, er enkelt forklart i denne boken. Human-Etisk Forbund har også laget et kortspill de har kalt *Tankefeilstombola*. Jeg har brukt kortene i undervisningen, men ikke spilt spillet.

At det er ressurser å finne i tilknytning til Human-Etisk Forbund, overrasker vel ikke. At vi som kristen skole velger å bruke stoff derfra, overrasker kanskje noen. Det er forresten en vanlig tankefeil at vi lett tenker at hvis noen tar feil på ett område, tar de feil på alle andre også. Men: Hvis innholdet er bra, er det det samme hvor det kommer fra.

Andre ressurser er selvfølgelig programmet Folkeopplysningen på NRK. Eller Petter Schjerven sin serie *Typisk deg*. Og det ligger selvfølgelig mye på YouTube. Av bøker kan jeg nevne *Tenke, fort og langsomt* av Daniel Kahneman, *Factfulness* av Hans Rosling og *Hva er konspirasjonsteorier?* av Asbjørn Dyrendal og Terje Emberland. For spørsmål knyttet til kirke og kristen tro er bøkene til Bjørn Are Davidsen et sted å starte.

Refleksjon. «Mens vi har skrevet denne boken har fenomener som falske nyheter, konspirasjonsteorier, boikott (cancel culture), scenenekt (no-platforming) og tryingsfrihets-

problematikk generelt vært temaer de aller fleste av oss har rullet å bli kjent med», skriver Riiser-Larsen og Tunstad. Og fortsetter: «hvis vi velger nettopp ikke å reflektere over de tingene som skjer i samfunnet rundt oss, hvis vi ikke gjør oss opp våre egne tanker basert på den kunnskapen vi tar inn fra ulike hold, da gir vi fra oss muligheten vi har til å påvirke hverdagen vår.»

Tankefeil i hverdagen. Kort sagt kan vi si at et menneske som tenker kritisk ikke så lett lar seg lure eller forføre. Det handler om å avsløre argumentasjon som ikke henger logisk sammen. Og noe av det vi lærer av psykologisk forskning, er at vi også har en tendens til å lure oss selv hele tiden. Det er både skremmende og spennende. Vi søker for eksempel alltid bekreftelse på det vi allerede mener (bekreftelsesbias), og skifter derfor sjelden meninger selv om fakta skulle peke en annen retning. Vi glemmer stadig at selv om to ting skjer etter hverandre, trenger det ikke å være noen sammenheng mellom dem. Vi må lære oss hva årsak-virkning er. Vi har lett for å tro på både egne og andres fortellinger om hvorfor noe skjedde, anekdoter, heller enn

å søke vitenskapelige bevis. Også viser forskning at hvis du kan litt om et tema, har du en overdreven tro på at du har forstått alt. Dette siste kalles Dunning-Kruger-effekten. Jo mer du kan om noe, jo mer erkjenner du alt du ikke forstår. Dette er noe av det vi bør være bevisst på.

Som vanlig på en folkehøgskole vil elevene ha mulighet til å være med på å velge hva vi skal ta opp, men her er en mulig plan i mitt valgfag, som altså går over fem ganger.

Første gang: Elevene starter med å skrive ned i hvilke situasjoner de mener at de tenker kritisk. (Her nevner de ofte reklame, en del sier konspirasjonsteorier, men stadig oftere nevnes det artikler og påstander som blir delt på Facebook og andre sosiale medier.) Så lærer de litt om hva kritisk tenkning er, hvilke begreper vi bør kunne og hvilke fenomener vi bør være oppmerksomme på.

Deretter ser vi litt på filmen «The Secret» og drøfter det som sies der. (Kort fortalt handler den om at alt du tenker på vil bli til virkelighet. Tenk at du vil ha en dyr villa, så vil universet gi deg det. Ingenting skjer i livet ditt uten at du selv har tiltrukket deg det i tankene dine. Dette kalles Loven om tiltrekning.)

Andre gang: Her velger jeg å bruke kortene fra *Tankefeilstombola*. Elevene får her kjennskap til mange av tankefeilene vi stadig gjør.

«At det er ressurser å finne i tilknytning til Human-Etisk Forbund, overrasker vel ikke. At vi som kristen skole velger å bruke stoff derfra, overrasker kanskje noen.»

I grupper skal elevene påstå noe (forslag er også med i kortbunken) og argumentere for dette. Jeg vil at de skal legge inn en del typiske tankefeil i sin argumentasjon. De andre elevene skal se om de gjenkjenner tankefeilene. Dette kan bli veldig morsomt.

Tredje gang: Konspirasjonsteorier. Her underviser jeg først om hva det er, og hva som fører til at folk tror på disse. Mange elever har hørt om Illuminati, så det er naturlig å se på hva det er. I dag vil Qanon, vaksineskepsis og for eksempel norske nettstedet som Nyhetsspeilet være aktuelle temaer.

Folkeopplysningen har laget program om konspirasjonsteorier som er severdig. Også flere av de andre programmene toucher slike temaer.

Fjerde gang: Her har vi ofte valgt å se litt på Åndenes makt og ta opp temaer som kontakt med de døde, spådommer, synske personer, og andre fenomener fra det nyreligiøse landskapet. Gjerner også en del om alternativ medisin.

Femte gang: Noen ganger har vi valgt å se dokumentaren om Jim Jones og Jonestown (et av tidenes verste «masseselv mord») og snakke om viktigheten av kritisk tenkning også i kristne miljøer. Det er lett å bli forført av karismatiske ledere.

Et alternativ her er å se dokumentaren om Hillsong på NRK, Hillsong – Gud går viralt, siden dette ligger nærmere virkeligheten mange av våre elever lever i. Her vil det være naturlig å være kritisk både til hva Hillsong har gjort, men også til hvordan filmen velger å fortelle sin historie.

Det er selvfølgelig mange andre temaer som kan puttes inn i dette faget. Politikk og politikere er alltid aktuelt å se nærmere på. Det viktigste vil være å reflektere kritisk for ikke å bli lurt, verken av seg selv eller av andre.

Jeg har stor glede av å sette kritisk tenkning på agendaen. Det blir spennende samtaler av det, og det er jo noe vi liker i folkehøgskolen. •

Øyeblikk

Mange skoler har dyktige fotografer blant både elever og personale. Vi ønsker å vise noen av bildene fra ulike skoler. Her er noen blinkskudd fra **Folkehøgskolen 69 Grader Nord**. Alle bildene er tatt av Alva Steinvall (elev 20/21 & mediastipendiat 21/22).

Tor Grønvik

1952 – 2022

Tor Grønvik ville ha fylt 70 år 17. april denne våren. Det falt ingen av oss inn som fikk gå i Grundtvigs fotspor sammen med ham i København og Næstved i slutten av oktober 2021, at Tor skulle være redusert på noe vis. Han var på høyden og delte til beste fra sin brønn av kunnskap og ga oss alle en slags fornyelse av troen på det viktige arbeidet vi står, vi som arbeider i folkehøgskolen.

Av **Gunnar Birkeland**,
på vegne av NKF og IKF og etter innspill fra
Leon Haugsbø
Kjell Konstali
Edgar Fredriksen
John Petter Stangeland

Derfor kom det som et slag ut av ingenting da nyheten nådde oss om at Tor hadde sovnet stille inn i sin seng natt til årets første dag.

Vi konstaterer at Tor Grønviks bortgang er et stort tap for folkehøgskolen i Norge. Vi har mistet en av våre viktigste kilder til kunnskap om historien og verdigrunnlaget som lå til grunn for opprettelsen av folkehøgskolene i Norden. Den kristne folkehøgskolen i Norge er en viktig del av denne tradisjonen.

Sagavoll og Hurdal. Selv fikk Tor hele sitt arbeidsliv i den kristne folkehøgskolen, etter at han 25 år gammel ble ansatt ved Hurdal Verk folkehøgskole i 1977. Her var han først lærer, siden inspektør og rektor.

Hvis vi så regner inn elevåret på Sagavoll folkehøgskole (1971/72), hadde Tor 20 års fartstid i den kristne folkehøgskolen før han i 1996 akslet stillingen som daglig leder for det hele, – Noregs Kristelige Folkehøgskolelag (NKF) og Informasjonskontor for Kristen Folkehøgskole (IKF).

Tors grundige erfaring og kjennskap til nær sagt alle sektorer i det daglige, pulserende og hverdagslige folkehøgskolelivet skapte i ham en brennende kjærlighet til skoleslaget. Parallelt med hans intellektuelle kapasitet og evnen til prinsipiell tenkning gjorde dette ham særs godt skikket til lederstillingen i Oslo.

Engasjement. Tor tok med seg og holdt stadig levende et engasjement for at skolens kristne verdigrunnlag måtte aktualiseres inn i en ny tid. Han var opptatt av at den kristne folkehøgskolen skulle være «verdibasert og åpen», et ordpar som også godt karakteriserer hans egen livspraksis.

Tor Grønvik var opptatt av å ivareta sine medarbeidere. Han hadde respekt for dem og viste dem stor tillit. Og han viste stor omsorg i de nære

arbeidsforholdene. Han arbeidet for å forbedre vilkårene både for folkehøgskolen og de ansatte. Vi er mange som kjenner på dyp takknemlighet over å ha fått tilgang både til hans kunnskap og engasjement i de store spørsmålene.

Rørsla. Tor fikk stå i stillingen som daglig leder i hele 22 år for både NKF, bestående av personlige enkeltmedlemmer fra hele arbeidsstokken ved en skole, og IKF, bestående av skolemedlemmer, gjerne representert ved rektor. For ham var dette tilsynelatende paradokset kun av teoretisk karakter. Han så denne konstellasjonen som en naturlig størrelse, nærmest en symbiose, – fordi det best ga uttrykk for *rørsla*. Hans forståelse av dette nære samarbeidet kommer godt til uttrykk i setningen som sannsynligvis er formulert av ham, i ulike utredninger av samarbeidet mellom de to organisasjonene: «... begge parter vinner på at den andre lykkes i sitt arbeid.»

Tor arbeidet grundig for å styrke forholdene for folkehøgskolene og deres ansatte. Han var sentral i det å synliggjøre skoleslagets verdi i samfunnet. I samarbeid

>>

«Hans imponerende kunnskap, hans gudbenådede evne til å huske replikker og utsagn fra de forskjelligste mennesker og situasjoner, hans alltid grundige forberedelser til alle styrerom, konferanser og andre fora i den kristne folkehøgskolen, – alt dette gjorde at vi andre både rettet ryggen til de ulike samlingene, og at vi gledet oss til dem.»

<< med kollegaer i både kristen og frilynt folkehøgskole utviklet og profesjonaliserte han organisasjonskontorene og styrket samtidig samarbeidet mellom skolene. For dette nøt han respekt, også blant dem som ikke alltid delte hans syn.

Skolenes eiere. I løpet av årene Tor ledet arbeidet i NKF og IKF, etablerte den kristne folkehøgskolen seg med et årlig elevtall på ca 3.500, nær 45 % av det samlede elevtallet i norsk folkehøgskole. Tor var opptatt av at skolenes eiere skulle være seg sitt ansvar bevisst og ta aktivt ansvar for utvikling og drift av skolene. Og han var opptatt av at dette ansvaret måtte eierne dele med de ansatte og med ledelsen på den enkelte skole. Dette var på mange måter bakgrunnen for flere av eierkonferansene Tor tok initiativ til.

Danningsagent. Tor Grønviks kapasitet og glede over arbeidet smittet over på oss som fikk den glede å samarbeide med ham. Hans imponerende kunnskap, hans gudbenådede evne til å huske replikker og utsagn fra de

Andreas Melberg tok over stafettspinnen etter Tors lange distanse. (Foto: Geir Ertzgaard)

forskjelligste mennesker og situasjoner, hans alltid grundige forberedelser til alle styre-rom, konferanser og andre fora i den kristne folkehøgskolen, - alt dette gjorde at vi andre

både rettet ryggen til de ulike samlingene, og at vi gledet oss til dem. Fordi vi visste at de kom til å gjøre oss klokere og rikere. Tor var en dannelsesagent av sjeldent merke.

Utvidet horisont. Det var naturlig for Tor å berike sine medmennesker ved å bidra til utvidet horisont. Det falt ham for eksempel lett inn å legge rektorforum til steder der deltakerne i tillegg til faglige drøftinger og sosialt samkvem kunne få tid til refleksjon, stillhet og innsikt i historie, – eksempelvis som et kloster i Assisi.

Tor Grønvik hadde stor interesse for alle felt som hjelper til med å sette livet i perspektiv. For ham selv gjaldt det historie, kunst og kultur. Det gjaldt bordfelleskapet og den gode samtalen. Det gjaldt det å ferdes i naturen, forvalte den og høste av den. Mange har nytt godt av hans kjøkkenhage, hans frukt og bær og honning på Nordlund i Hurdal, der han sammen med sin Lise og deres felles familie hadde sitt fristed.

Delte kunnskap. Tor vek heldigvis ikke fra å dele sin kunnskap, enten det var finurligheter i Romas historie eller betingelser for at biene skal produsere god honning. Og vi er flere som har reflektert over livets store

Staben under Tor Grønviks ledelse. (Foto: Geir Ertzgaard)

Tor på kontoret.

På vei til Roma, en by han kjente godt.

spørsmål under stjernehimmelen i Hurdal under en pause fra Tors selvlaftede, vedfyrte badstue. Slike stunder glemmer vi sent.

Tor Grønvik hadde et ansikt fullt av liv. Slik blir det kanskje for en som er vendt mot hele livet og ønsker å snakke sant om det, som elsker Telemarkskjøring og birøkt og et godt ordskifte. Tor var den som gikk sist og la seg om kvelden, enten det var tillitsvalgtkonferanser eller fagkurs for vaktmestere i folkehøgskolen. Nå, synes vi, har han gått til den endelige hvilen altfor tidlig.

Våre tanker går til dem som nå skulle få lang glede av Tor på hjemmebane, først og fremst hans kjæreste Lise, men også de fire barna, svigerbarna og barnebarna. Fred over Tor Grønviks minne. •

Tor forteller om Kierkegaard på rektorsamling i Danmark i oktober 2021. (Foto: Marie Wiland)

Tor Grønvik og kunsten

Billedkunst beriker livene våre. Det gir oss en skjønnhetsopplevelse og en større forståelse av hva det vil si å være menneske. Jeg tror også folkehøgskolen med sin tradisjon og sine verdier har mye å lære av kunstnere. En av dem som var oppmerksom på dette var Tor Grønvik.

Av Kjell Konstali

Jeg vil i denne artikkelen presentere billedkunstneren Kjell Pahr-Iversen. Han er kjent internasjonalt og representerer abstrakt ekspresjonisme i Norge. Tematikken i bildene er naturen og menneskelivet, med fokus på vekst og utvikling og menneskets søken etter mening. Folkehøgskolens dannelsesoppdrag kan finne mye inspirasjon hos denne kunstneren.

Sakral ledetråd. Kjell Pahr-Iversen vokste opp i en baptistfamilie. I hans kunst er det et all-

ment uttrykk for den kristne kulturarven som mye av vår vestlige kulturhistorie springer ut fra. Det er nesten en sakral ledetråd i bildene. Bildene har titler som Det nye Jerusalem, Forklarelsens berg og Ikon.

Bildene uttrykker en sterk vilje til eksistensiell søken etter mening. Mennesket undrer seg over sin lille plass i det svimlende univers. Vi er sårbare og livet kan fort endres. En dag skal alt vårt strev, våre bekymringer og våre byrder løftes bort.

Dette finner sitt uttrykk i en billedserie

Bilde fra Vertebra-serien.

Dette bildet fra Ikon-serien hang utenfor kontoret til Tor.

med tittelen «Og det krumme skal bli rett». Uttrykket stammer fra Bibelen. I Lukas 3,5 står det: «De krokete veier skal bli rette, og de steinete stier jevne». Det er nesten som om vi øyner Johannes åpenbaring sine framtidsvisjoner.

Oppreist. I Vertebra-serien er det menneskekroppen som blir framstilt, nærmere bestemt ryggsoylen. I symbolspråket maler Pahr-Iversen det oppreiste mennesket, dets styrke og dets sårbarhet.

Det får meg til å tenke på Grundtvig og hans livsopplysning, skolen for livet. «Unge mennesker befinner seg i åndens skapertime». De er i en livsfase der de er pregbare og sårbare. Vi skal hjelpe unge mennesker til å være oppreiste. Men vi må også huske på at de er sårbare.

Dype samtaler. Det er forståelig at Tor med sine interesser for kunst, kultur og religion fikk dype samtaler med kunstneren som lodder så dypt i menneskelivet og universets gåter.

Utenfor Tor sitt kontor hang det et bilde fra Ikonserien. Motivet har sin bakgrunn i den ortodokse fromhetstradisjonen. Bildet er

meditasjonsobjekt som uttrykker en evighetslengsel. Vi trekkes mot bildets sentrum. Hva er det viktigste i livet? Hvor skal vårt fokus være? Hvor skal vi bruke vår energi og våre krefter?

I stua til Tor. Hjemme i stua hos Tor henger det flere bilder av Kjell Pahr-Iversen. Når Tor var i Stavanger ønsket han også å legge inn et besøk i atelieret til Pahr-Iversen i Hillevåg. Siste gang han besøkte kunstneren var 6. november 2021. Da forberedte Pahr-Iversen en stor juleutstilling. Tor, Gunner Birkeland og undertegnede fikk møte kunstneren og studere alle de flotte bildene som nå skulle stilles ut. Jeg kommer aldri til å glemme Tors store engasjement i samtalen som fant sted.

Da Tor ble pensjonist 2018 fikk han et maleri av NKF/IKF. Bildet er fra Herbariumserien. Her er Pahr-Iversen opptatt av hvordan naturen vokser og utvikler seg. Både naturen og menneskelivet er underlagt livets lover. Som menneske får vi mer innsikt og forståelse gjennom erfaring. Livet er en god læremester.

Den ufortjente nåde. Alfred Vågs vold,

kunstneren på Lista, var også Tors gode venn. I 2005 var Alfred pådriver for et prosjekt på Lista med målsetting å få moderne kunst ut til folk. Kjell Pahr-Iversen fikk i oppdrag å lage en mobil altertavle til Vanse kirke som skulle brukes på kirkelige festdager. Motivet er Ikon og Pahr-Iversen har kalt bildet Ikon for den ufortjente nåde.

På spørsmål om hva som er menneskets dypeste behov svarer kunstneren: – Menneskets dypeste behov er tilgivelse, tilgivelse og trøst. Pahr-Iversen ser for seg alterbildet som en lysengel med utstrakte armer, en energivirvel av forbarmelsens kategori.

Barmhjertighetens representanter.

Kan vi tenke oss noe større oppdrag for våre folkehøgskoler enn å være barmhjertighetens representanter. Da driver vi våre skoler i den tradisjon som Tor Grønvik så ofte minnet oss om. •

For de som ønsker å sette seg mer inn i dette temaet, er det nyttig å lese Trond Borgen sin bok: Det krumme skal bli rett. Kjell Pahr-Iversens kunst. Faktabokforlaget 2017

Om materialisme

JOHANNES MØLLEHAVE:

Jeg leste en lammende god uttalelse:
«Det moderne menneske har alt,
men det er også alt det har.»

BENNY ANDERSEN:

Det får meg til å sitere Sokrates som
en gang var på datidens supermarked
i Athen, og så kjempeutvalget av saker
og ting, og sa: «Nei, så mange
ting der jeg ikke behøver.»

Hentet fra boken *Det skal merkes at vi lever*
av Johannes Møllehave og Benny Andersen

En samtale om pedagogisk praksis med Øystein Berg Slettahjell Gudfaren av russepop – eller heter det Røddepop?

Konstituert rektor Synnøve sto i beit for en dyktig vikar til å lede musikklinja på Rødde folkehøgskole en gang i 2009. Samtidig gikk det en telefon til Rødde, Synnøve svarte, det var Øystein Berg Slettahjell som ringte, og Synnøve tok imot Øystein med åpne armer. Slik var starten på veien fra vanlig lærer til gudfaren av russepop for musikkteknologen fra Orkdal, hjembygda til Nils Arne Eggen.

Av Geir Ertzgaard,
assisterende rektor på
Svalbard folkehøgskole

For meg har ting blitt til etter hvert som tida har gått. Jeg studerte musikkteknologi på konservatoriet i Trondheim før jeg tok pedagogikk. Jeg fikk først jobb på en ungdomsskole. Der var jeg i tre måneder før jeg fant ut at det ikke var min hylle. Jeg sa opp jobben på ungdomsskolen uten å vite hva jeg skulle gjøre, ringte kona mi og fortalte det, og hun sa at jeg måtte snakke med Rødde. Jeg hadde tidligere sendt en CV dit. Tror nok mine to år som elev på folkehøgskole var én av grunnene til at jeg tenkte på det, i tillegg til at jeg er gift med ei som selv er vokst opp på folkehøgskole. Jeg ringte, traff Synnøve som svarte «det passer bra, for vi har en musikk lærer som er syk-meldt, når kan du begynne?». Og slik ble det.

– *Det oser ferdiglagte gjerninger her!*

– For meg har det vært ferdiglagte gjerninger hele veien når det gjelder denne biten. Her og nå har jeg vært på Rødde siden 2009. Først med den vanlige musikklinja og nå med *Beats Electro* som vi starta i 2013.

>>

Øystein Berg Slettahjell.

«Jeg blir gladest når elevene, ferske eller ikke, lærer å bli kjent med seg selv, finner glede i å lage musikk som kommer fra dem selv. Da føler jeg at jeg har lyktes selv.»

at soveromsprodusentene rundt omkring kan vi tilby noe som ingen andre har. Navnet «Beats Electro» dukka opp, noe jeg tror gjorde veldig mye. Det kommuniserer godt til folk om hva vi holder på med. Vi fikk 14 elever første året og siden har det vært fullt.

– **Har du mye etikk på linja?**

– Vi har ikke mye, men det skjer når vi for eksempel snakker om lisenser, kjøp av plugins og om å la de som har utvikla ting,

få betalt for det. Å støtte opp om egen bransje. Jeg vil at de skal skjønne hvor heldige de er, det koster så lite mot hva de får igjen, 2000 kroner for å ha et helt studio. Det kosta 20.000,- før. Etikk ligger ikke i fagplanen, men det dukker opp i alt. Når vi har om rettigheter, royalties og hvor viktig det er å være trivelig, også i musikkbransjen.

– **Har elevene en profil?**

– Ja og nei. Det er en del gjenkjennbare

«Det er to ting som spiller en rolle tror jeg: Friheten elevene får til å holde på med sine ting, og måten vi møter dem på som gjør at de trives her.»

ting. Få jenter. Har hatt tre på de åtte årene jeg har holdt på. Det er gjerne gutter som starter med musikk tidlig på ungdomsskolen, noen er ferske, men de fleste har holdt på litt. Vi har de som vil bli store og få seg privatfly og bli stjerner, og de som bare vil lage musikk. Og så har vi ofte russemusikk-produsenter. Noen for musikkens skyld, andre lager russemusikk for å tjene penger. Jeg har hatt noen elever som har tjent gode penger på russelåtene.

– **Så du er en av de store bidragsyterne i norsk russemusikkbransje?**

– Dessverre, vil jeg påstå. Der kan du snakke om etikk. Det tar vi opp, om innhold og hvem som hører på dette, og hva de legger i det. Den praten kommer naturlig, men det er vanskelig for en 19-åring å si nei til 60 000 kroner for to dagers arbeid. Det er ikke normalen, men russemusikk har blitt svært i Norge.

– **Jeg ser for meg overskriften i Vårt land: Norsk folkehøgskolelærer mater russemusikkmarkedet.**

Øystein ler. – Jeg driver ikke sensur på hva de skal holde på med, men jeg prøver å ha en sensur på hva som presenteres på og fra skolen. Jeg prøver å bevisstgjøre dem på det, men akkurat dette er tungt arbeid, og utfordrer tidvis motivasjonen min for faget. Jeg er skrudd sammen på en helt annen måte enn en del av elevene, og er veldig opptatt av hva jeg formidler. Man skal kommunisere noe med folk, og man har et håndverk hvor man skal formidle ting - mitt engasjement for faget står i skvis hele tiden. Ni år med den biten kan gjøre at man blir litt sliten av fighten.

– **Men du har jo fullt med 19 elever hvert år, noe som vil si at du lykkes. Hva er suksessfaktoren din?**

– Det er to ting som spiller en rolle, tror jeg: Friheten elevene får til å holde på med

sine ting, og måten vi møter dem på som gjør at de trives her.

– **Hva er det som motiverer deg for å holde på med dette, du er jo på Rødde på trettende året?**

– Jeg tror kanskje det hele veien har vært ønsket om lære dem verktøyet og håndverket slik at de kan formidle sin egen stemme og hva de har å bidra med. Å finne gullet i folk, hjelpe dem å finne deres stemme, hjerte eller måte å gjøre ting på. Mye av popbransjen jobber jo etter en oppskrift, så mange ganger finner de det ikke, men noen ganger skjer det. Det motiverer meg, selv om det kan være tungt å holde oppe det målet.

– **Har du noen metodiske hemmeligheter, metoder som du lykkes med?**

– Ikke hemmeligheter, men at de selv får være med og forme faget og hva de skal jobbe med er i alle fall en måte å jobbe på. Vi er heldige i folkehøgskolen som ikke har et pensum og eksamen de må gjennom fordi det er en eksamen og karakter du skal ha. Samtidig har vi noen bærebjelker som de må igjennom, om de har lyst eller ikke, fordi det er viktig å lære. En annen viktig «hemmelighet» er å gi dem valget selv hvilket program de skal bruke. Det gjør det vanskeligere for meg, men avgjørende for dem for at de skal gidde å komme.

– **Har du en pedagogisk filosofi?**

– Samspillet mellom lærer og elev er viktig, samt friheten til å utforske. At du sparker nok til at de kommer seg framover, men også viser fleksibilitet. Jeg blir gladest når elevene, ferske eller ikke, lærer å bli kjent med seg selv,

finner glede i å lage musikk som kommer fra dem selv. Da føler jeg at jeg har lyktes selv.

– **Fins en kristen pedagogikk?**

– Jeg tror og håper at når man har en tro så preger det måten du møter mennesker på. Så for min del har det med menneskeverd og måten jeg ser elevene mine på å gjøre. Jeg starter hele året med å snakke om at vi er skapende mennesker, og at vi er gitt evner av en skaper for å skape noe. Å gi dem en forståelse av hvem de er ut fra det verdensbildet kan kanskje, om man skal ha en etikett «kristen pedagogikk», være det? Er du kristen håper jeg i alle fall det preger pedagogikken din.

– **Hva er dannelse for deg?**

– Jeg tror det er å bli kjent med seg selv og med sin rolle fellesskapet. At man har et ansvar i fellesskapet – at man ser effekten man har på andre, og tar det innover seg, at man ser hva man er gitt av muligheter, og hva man er gitt av plikter.

– **Man kobler jo samfunnsansvar og det kulturelle inn i dannelsesbegrepet. Gjør det det for deg?**

– Absolutt! Tenker man klassisk russemusikk inn i samfunnet, så er det jo *pregende*. Den strømmes jo fra barnehageunger til 18-åringene. At barna mine synger på musikken til elevene mine fordi de har hørt de på radio, er jo et eksempel på det. Å forstå hvem man er, hva man sier og hvilken innvirkning det har på andre; også i kulturen og hva du bringer til bordet. Det henger jo sammen. •

«Etikk ligger ikke i fagplanen, men det dukker opp i alt.»

<< – **Dere var tidlig ute med konseptet?**

– Slik vi spissa det tror jeg vi var den eneste linja i 2013 som hadde ei ren elektronisk musikklinje. Det var flere som hadde musikkproduksjon med studioopptak og sånn. Vi la alt det vekk og gikk rett på ren elektronisk musikk, produsert kun på datamaskina. Studio var nesten ikke en del av opplegget. De (ungdommene) var ikke interessert. De får jo tak i alt de trenger på nett, og det er en helt annen sound på det de lager nå.

– **Hva var tankegangen bak linja, og hvordan ble den til?**

– Skolen og styret ønsket en musikklinje på skolen, men vi fikk den ikke til å bli stor nok. Hele gjengen drokla sammen, vi spurte oss om hva vi hadde av ressurser. Dette var tidlig i elektronisk musikk-greia i Norge, og vi tenkte

Folkehøgskoler villeder søkere om pris

Av Benedicte Hambro,

internatlærer på Arbeiderbevegelsens folkehøgskole

Disse dager studerer unge mennesker og kanskje deres foreldre folkehøgskole.no nøy. Det er 86 skoler og 880 linjer å velge mellom. Noen og enhver kan bli overveldet av mindre. Og hvis de setter seg ned og studerer hva det faktisk koster å gå på folkehøgskole, blir forvirringen enda større.

Arbeiderbevegelsens folkehøgskole har bestemt at elevene ikke skal betale mer enn det Lånekassen gir i lån og stipend. Vi er en liten skole og har lite å rutte med. Desto mer gledelig er det å se i EPSI undersøkelsen at vi skårer godt over gjennomsnittet på spørsmålene som dreier som om verdi for pengene. Det kan tyde på at vi markedsfører oss riktig og ærlig. Vi får til linjeturer til utlandet og skoleturer innenlands når pande-

mien tillater det. Elevene får det vi lover, og det er ingen ekstra utgifter.

På folkehøgskole.no er vi i priskategorien 100.000 - 115.000. Det er der vi skal være. Men stor ble min forbløffelse da jeg så hvilke andre skoler som også lå i den kategorien. Det var skoler som riktignok hadde en grunnpris i priskategorien, men i tillegg kom linjeavgift og studieturen som plutselig førte til at året kostet kr 157.800,- som virkelig ikke er innenfor 100.000 - 115.000.

• Dette er villedende markedsføring.

Innlegget er forkortet av redaksjonen. Hele innlegget kan leses på <https://www.frilyntfolkehogskole.no/>

Omstrukturering av folkehøgskolekontoret

Av Odd Arild Netland,

tidl. daglig leder for Folkehøgskolerådet

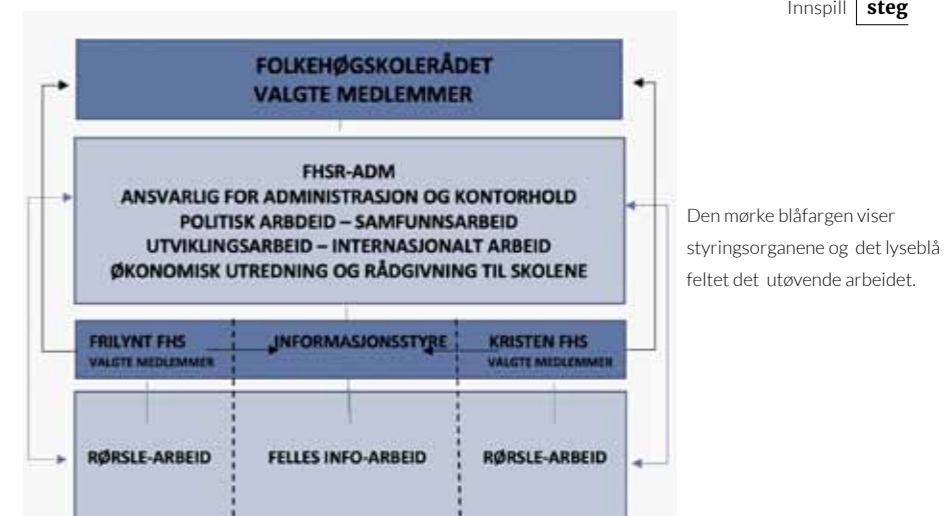
Redaktøren av Folkehøgskolen, Øyvind Krabberød har som overskrift i nr. 2/21 av magasinet Folkehøgskolen: *Folkehøgskolerådet må styrkes*, og begrunner overskriften godt i lederen. Han viser til Folkehøgskolerådets vedtekter og innspill fra Christian Tynning Bjørno om Rådets arbeidsområder og rolle i det politiske landskapet. Med rette peker redaktøren på at Folkehøgskolene har mye å vinne på et sterkt Folkehøgskoleråd som kan hjelpe skolene og sikre skoleslaget i fremtiden. I Steg nr 4/21 har Leon Haugsbø en historisk artikkel med overskriften Folkehøgskolen i endring. Jeg er også kjent med at organisasjonene i disse tider drøfter Rådets framtid.

Tillat meg derfor å komme med noen synspunkter om Folkehøgskolerådet og organiseringen av det sentrale arbeidet. Mye har endret seg i samfunnet og folkehøgskolene

siden den første spede tanken og enigheten mellom tre formenn i 1950 om å danne et felles folkehøgskoleråd, vedtaket i 1953 om å sette det ut i livet, et fast sekretariat i 1996 og fram til dagens virkelighet. Min erfaring strekker seg fra 1994 og fram til 2018, 22 av disse årene som sekretær og daglig leder av Folkehøgskolerådet. Gjennom disse årene skjedde det en gradvis oppbygging og utviding av Folkehøgskolerådets mandat og oppgaver, samtidig skjedde det en villet og markert nedtrapping i Kunnskapsdepartementets folkehøgskoleavdeling. I departementet var det rundt århundreskifte et eget folkehøgskolesekretariat for folkehøgskolen med tilsynsmann, byråsjef, økonomiansvarlig og flere rådgivere/konsulenter. Ny folkehøgskolelov av 6. desember 2002 med forskrifter, flyttet flere av departementets oppgaver over til Utdanningsdirektoratet og til Folkehøgskolerådet. Senere har det også skjedd en betydelig nedgradering av folkehøgskolekompetansen i Utdanningsdirektoratet med resultat at enda flere oppgaver måtte ivaretas av Rådet.

I denne perioden skjedde det også en kompetanseheving i Folkehøgskolerådet. Tilsynsmannen hadde god oversikt over den enkelte skoles tilstand. Korrespondanse og jevnlig skolebesøk medvirket til dette. Denne rollen overtok Folkehøgskolerådet. Rådet overtok også ansvaret for tildeling og godkjenning av pedagogiske prosjekter, for rektorsamlinger, for økonomisk rådgiving for skolene, for ansvaret og tildeling av husleietilskuddet og for samfunnskontakten. I denne perioden ble det også tilsatt en egen internasjonal sekretær og en økonomisk rådgiver for skolene. På grunn av nedbyggingen av kompetansen i den offentlige forvaltningen, ble (og blir) Rådet ofte kontaktet av departement og direktorat og bedt om uttalelse i konkrete saker. Uformelle møter og samtaler ble etter hvert en vesentlig del av sekretærens arbeid. Rådet er også stedet hvor skoler, elever og foresatte henvender seg når de har praktiske og prinsipielle spørsmål som gjelder folkehøgskolesaker.

Folkehøgskolens ansvarsområde ble betydelig utvidet i denne perioden. Samtidig var

det en stadig kamp mellom organisasjonene og Rådet om disponeringen av tildelte midler. På begge sider var det flere nye behov og oppgaver som krevde engasjement og innsats.

Dersom man i dag skulle etablert et folkehøgskolekontor fra bunnen av er det stor sannsynlighet for at vi ville organisert dette annerledes enn dagens modell. Sannsynligvis ville det ha sett vesentlig enklere ut. For meg står det i en ny modell (se fig.) som viktig å ivareta og videreutvikle det som kalles rørslearbeidet, både i frilynt og kristen folkehøgskole. Byggesteinene er alle skolene og alle ansatte. Et uttalt mål bør være å engasjere alle ansatte i rørslearbeidet/idédelen. Dagens ordning hvor fagforeningene styrer dette arbeidet bør opphøre.

Et annet viktig område er informasjonsarbeidet. Også på dette området har det skjedd en rivende utvikling. Informasjonsarbeidet er svært viktig. Man må hele tiden være i forkant av utviklingen. Tilstrekkelige midler er en nødvendighet, men jeg tror også at en tydelig og forenklet organisering kan frigjøre midler. I dag styres informasjonsarbeidet med basis i de to folkehøgskolebevegelsene. Et felles informasjonsarbeid bør ha én tydelig styring, administrativt, men også en tydeliggjøring av skolene som eiere av informasjonsarbeidet.

Det tredje viktige området er Folkehøgskolerådsarbeidet. Som det framgår av figuren nedenfor utvides Rådets ansvarsområde vesentlig. Det etableres én felles administrasjon for hele kontoret og med én tydelig

ledelse. Det politiske og samfunnsmessige arbeidet tydeliggjøres innenfor Rådets mandat. Det skjer mye godt utviklingsarbeid i dagens skole, på enkeltskoler, grupper av skoler og sentralt. Utviklingsarbeidet er lagt inn under Folkehøgskolerådet i modellen. Som nå ivaretar Rådet økonomiske utregninger og rådgiving til skolene og til det sentrale arbeidet.

Fagforeningsarbeidet er i modellen overlatt til hovedorganisasjonene og bør skje helt uavhengig av både rørsle- og informasjonsarbeid samt folkehøgskolerådstrukturen. Dagens ordning stammer fra ei tid da Staten ved Kunnskapsdepartementet var forhandlingsmotparten. Nå er landskapet mye mer komplisert. «Bare» rundt halvparten av alle folkehøgskoleansatte er organisert i henholdsvis FHF og NKF. En styrking av rørslearbeidet vil også heve de ansattes engasjement for bevegelsene, uavhengig av fagforeningstilhorighet.

Den mørke blåfargen viser styringsorganene og det lyseblå feltet det utøvende arbeidet.

Nytenkning og nyorganisering krever mye arbeid. Ikke minst er det viktig å ivareta dagens ansatte. Tiden er inne, til tross for et mislykket forsøk for noen år siden for å samordne organiseringen av info-arbeidet, til på nytt å gå inn i arbeidet med en fornying.

Modellen ovenfor viser én mulig vei å gå for å styrke Folkehøgskolerådet, men også hele bevegelsen. •

Mitt klimaregnskap

Anja Bakken Riise
Res Publica, 2021

Det store klimaregnskapet

Anmeldt av Brita Phuthi

Mitt første møte med Anja Bakken Riise, forfatter av boken *Mitt klimaregnskap*, var da hun holdt en knallgod morgensamling under en av de store samlingene vi hadde for folkehøgskolene i prosjektet «Aksjonsforskning og bærekraft – folkehøgskolen for fremtiden». Jeg husker ikke alt hun snakket om, men jeg husker hennes smittende engasjement og troen på at det er mulig å forandre. Og det kan hende jeg tar feil, men jeg mener å huske at fokuset var på hvordan *politikken* må forandres – for at vi skal få til en bærekraftig utvikling.

Slik opplever jeg også Anja når jeg leser hennes første bok: Engasjementet og optimismen er absolutt til stede, samtidig som spørsmålene inviterer til drøfting av de ulike perspektivene som må med for å vurdere hvilke tiltak som både reduserer utslipp – og tar vare på både natur og mennesker. I *Mitt klimaregnskap* forteller Anja om hvordan det gikk da hun bestemte seg for å føre klimaregnskap i ett halvt år – med et budsjett på 2,5 tonn CO₂ per år – som er hva hver enkelt av oss bør ligge på om vi skal nå bærekraftsmålene. En gjennomsnittlig nordmann, kan vi lese, bruker vel 11 tonn CO₂ per år, som i verdensammenheng er langt over gjennomsnittet. Akkurat det liker jeg ved boken – at den ikke bare handler om det norske klimaregnskapet, men å se det i en global sammenheng. Her henter Anja en del fagstoff fra arbeidet Framtiden i våre hender, som hun leder, noe som fungerer godt.

Selv om vi kapittel for kapittel lærer mer om ulike sider ved forbruket vårt, som transport, bolig, mat, klær og elektronikk, så er den røde tråden ikke bare hva du som enkeltperson kan gjøre med ditt eget forbruk – men hvilke *politiske* endringer som må til

for at vi alle vil gjøre gode klimavennlige valg. Det siste kapitlet handler nettopp om dette – hvem skal ta ansvaret for klimaregnskapet? Dette er kanskje det viktigste budskapet i boken – at det må politiske endringer til for at hver enkelt skal klare å redusere utslippene fremover. Her kommer Anja med forslag til konkrete politiske tiltak som progressiv skatt på flyreiser, at moms på reparasjon bør avskaffes, bedre skattesystemer for å minke ulikhet, og forbud mot sjødeponi. Jeg håper politikere som leser boken noterer flittig.

Anja skriver lett, veksler mellom fakta, egne erfaringer, eksempler og drøftinger. Boken er oversiktlig med tematiske kapitler og konkrete forslag til hva man kan gjøre for å redusere utslipp til hvert av kapitlene. Vi får også innsyn i hennes detaljerte regnskap bakerst i boken, hvor hun vil vise at hun er som alle andre, og liker både reising, god drikke og god mat. Så er det nettopp denne synliggjøringen av forbruket vårt som fører til økt bevissthet og mer gjennomtenkte valg.

Det jeg liker minst ved boken er at selv om innholdet er interessant (for en som er over gjennomsnittet interessert i temaet), så er 300 sider litt mye. Dersom boken hadde vært halvparten så lang, hadde vi nok ikke fått et så godt innsyn og god refleksjon rundt flere av sidene ved temaene som tas opp, men jeg tror at boken ville vært mer tilgjengelig. Og det ville vært fint – om flere ble inspirert av dette prosjektet – med å vurdere hvilke valg vi tar – og hva som er gode måter å bidra til et mer klimavennlig liv. Jeg fikk i hvert fall mange interessante diskusjoner og samtaler i løpet av juleferien, som tok utgangspunkt i flere av eksemplene og dilemmaene som presenteres og drøftes i *Mitt klimaregnskap*. •

Hva er yrtingsfrihet?

Anine Kierulf
Universitetsforlaget, 2021

Glimrende folkeopplysning

Anmeldt av Geir Ertzgaard

Å kalle den trykte boken en plattform blir kanskje litt søkt, men at Universitetsforlagets bokserie «Hva er ...» er nettopp det: En glimrende plattform for folkeopplysning som er et forsøk på det forlaget selv skriver er å «utfordre noen av Norges fremste fagformidlere til å gi svar på krevende spørsmål». Passer godt. Det er lett tilgjengelige bøker, 78 til sammen i skrivende stund i trykket format, portable og som skal være en introduksjon til tema som for noen er fremmede, og for andre igjen skal kunne få nye perspektiver på viktige tema.

I serien, som kan anbefales fordi den dyrker de lange tankene – bøker har det med å gjøre nettopp det – innenfor ulike tema. Som *Hva er angst?* via *Hva er fellesskap?* til *Hva er kreativitet?* til *Hva er pedagogikk?* til den kjente samfunnsdebattanten og juristen Anine Kierulfs *Hva er yrtingsfrihet?*. Og nettopp denne boken er spesielt interessant.

Vi i folkehøgskolen har hatt mye fokus på menneskerettigheter, demokrati og dannelse de siste årene, også gjennom det inspirerende og viktige arbeidet gjennom webinar-serien om demokratisk dannelse som Brita Phuthi og Marie Wiland har gitt oss. Det er tema som er viktige for oss, men samtidig er det ikke så lett å sette av tid til å ta inn over seg de store spørsmålene rundt yrtingsfrihet. De færreste av oss i folkehøgskolen er utdannet jurister, og elevene er vel ikke hos oss først og fremst fordi de vil lære om yrtingsfrihetens kår.

Da er en bok som *Hva er yrtingsfrihet?* god å ha – ikke bare fordi Kierulf skriver morsomt og enkelt, men fordi boken er full av eksempler som er fine å trekke inn i våre sammenhenger som eksempler å kunne ta fram for elever og ansatte.

Boken består av syv kapitler; Hva er egentlig yrtingsfrihet?, Hva er yrtinger? Om tolkninger, Hvorfor beskytter vi yrtingsfrihet?, Hvordan beskytter vi yrtingsfriheten?,

Hva kan begrense yrtingsfriheten?, Hvilke rettslige yrtingsgrenser er praktisk viktige? Og Hvilke andre rettslige begrensninger bør vi kjenne til?

Til de ulike kapitlene gir Kierulf ryddige og oversiktlige innføringer i f.eks. hvilke seks normer som gjelder for saklighet, Ytringsutfordringer i skolen og Min individuelle frihet og autonomi. Hvert avsnitt er kortfattet, og inneholder som regel praktiske eksempler som belyser problemstillingen, på en måte som gjør det enkelt å ta det med seg inn i en klasseromsundervisning.

Er det for eksempel lov å forby det å være rasist på en norsk folkehøgskole? Hva kan vi akseptere og hva kan vi nekte? Når er elevene våre modne nok til å tåle divergerende synspunkter, og når er de ikke det? Eller når er vi som ansatte det? Spesielt i den tiden vi lever med *woke* og *no platforming* og behovet for å beskytte beskytte og/eller ikke støte, gjelder det for oss å ha et grunnlag for våre standpunkter. Kanskje vi først skal forstå dette før vi underviser elevene i det?

Det er disse tingene som gjør *Hva er yrtingsfrihet?* til en spennende og aktuell bok å lese for oss folkehøgskolefolk. Vi har påtatt oss en oppgave å være demokratiske fanebærere i det norske samfunnet. Da bør vi vite hva vi snakker om.

En lettest og morsom bok skrevet av en forfatter som er vant til å kommunisere på de vide flatene som sosiale medier gir oss, men som også skriver med faglig tyngde slik at det hun formidler både er engasjerende, praktisk og nyttig. Det er bare å skaffe seg boken, og samtidig også undersøke katalogen til Universitetsforlaget. Kanskje en bok som *Hva er fotball?* eller *Hva er humor?* kunne fenge? •

Manus til morgensamling

Visdom er det viktigste

I hvert nummer av steg vil en skole presentere en morgensamling. I dette nummer er det Fredly folkehøgskole og lærer **Kjersti Hovland Brovold** som har gitt oss sitt manus.

Siden Fredly folkehøgskole er en kristen skole, ønsker vi å bruke noen av morgensamlingene til å formidle det kristne budskapet. For meg, som ikke er særlig bibelvant fra oppveksten, er ikke det bare enkelt. For det første synes jeg det er vanskelig å vite hvor jeg skal begynne å lete. Selv om jeg etter hvert har blitt bedre kjent med kristendommen og Bibelens innhold, er det fortsatt mye å ta av. I tillegg er det viktig for meg at jeg føler meg trygg på det jeg skal formidle og at det gir mening, også for de som hører på.

Så når vi kom til temaet «Salmene og Salomos ordspråk», var det bare å lese seg opp og finne ut av hvordan jeg kunne formidle dette på en måte som gir mening for elevene, og som de skal kunne relatere seg til. Det hele endte med at jeg valgte ut noen visdomsord som jeg prøvde å gjøre relevant for elevene og hverdagslivet deres. Under følger noen eksempler.

Ordspr 3,15: Visdommen er mer verdifull enn perler, av alle dine skatter er ingen som den.

Jeg ble fortalt av en elevgruppe på skolen at det var opprettet en chat for jentene, slik

at de kunne snakke om kjolevalg til nyttårsballet. Dette for å unngå at noen skulle komme med samme kjole. Eksempelet speiler det materialistiske samfunnet vi lever i, hvor perfektionisme står i sentrum, koste hva det koste vil. Dersom noen av jentene hadde kommet i samme kjole, hadde det mest sannsynlig blitt en «snakkis», fordi det har samfunnet på en måte bestemt for oss. Følger du ikke med på det som skjer både utenfor og på sosiale medier, kan du havne utenfor. Poenget er at vi oppi alt dette, glemmer det som egentlig er viktig for oss, nemlig det ikke-materielle. Har det noe å si om man kommer i samme kjole? Svaret er selvfølgelig NEI. Det som betyr noe er at jeg har det fint med meg selv og at jeg har venner rundt meg som liker meg for den jeg er, ikke for utseendet eller bekleddning. Vi må legge fra oss materialistiske holdninger og se på det som faktisk betyr noe, nemlig det indre. For meg er dette visdom viktigere noe annet.

Ordspr 3,27: Gjør godt mot dem som trenger det, nekt ikke å hjelpe om det står i din makt!

På folkehøgskole er vi veldig sosiale til

enhver tid, det vil si – man har så å si alltid folk rundt seg. Du har klassen din, vennene dine på fritiden, romkameraten og resten av gjengen på korridoren. Med så mange mennesker rundt seg hele tiden, er det viktig at vi hjelper hverandre. Med det mener jeg hjelp til å få hverdagen til å gå rundt, men også hjelp når livet byr på tyngre dager. For eksempel er vi avhengig av at alle bidrar til et godt fellesskap i klassen ved å vise interesse, ta initiativ og bidra i undervisningen. Like viktig er det at man kan bidra til et godt fellesskap med romkameraten. Det er ikke alltid man finner tonen med romkameraten sin, men hvis man gir det en sjanse kan det jo hende at man blir positivt overrasket? Også er det selvfølgelig viktig at vi, både lærere og elever, har øynene og ørene åpne for de som ikke har det så bra. Ikke vær redd for å si ifra!

Poenget med denne morgensamlingen er å gjøre elevene bevisste på at kristendommen og Bibelen handler om mer enn det å tro. Vi finner også temaer som verdier, leveregler og visdomsord, som vi kan ta med oss videre på livets vei, og som kan være en rettesnor for valg vi tar senere i livet. •

Av Victoria Bø,
forfatter, kommunikasjons-
og markedsleder, Normisjon.

Når inne blir ute og ute blir inne

Karantenetid ga nye muligheter til å reise.
Det å sitte inne ga utsikter til landskaper jeg ikke kjente.
Over kaffekoppen kunne jeg ta turen til Kina.

Sola skinner inn gjennom et vinterstøvete vindu hjemme hos oss denne søndagen. I gjenskinnet fra vinduet speiler bokhylla vår seg som en fremmed frukt i de gråbrune greinene på epletreet.

Ute blir inne fordi sola når oss gjennom vinduet. Inne blir ute fordi speilbildet av det som er inne kastes ut gjennom vindusflaten og blir en del av det som er ute.

Ofteså oppfatter vi kanskje verden som oppdelt i adskilte kategorier. Jobben er jobben. Hjemme er hjemme. Fritid er fritid. Eller gjør vi det? Kanskje det var våre oldeforeldre som best kunne kunsten å skille mellom jobb og fritid, helg og hverdag, hvile og arbeid.

Arbeid og hvile. Fortellingene fra Valdres, hvor min slekt kommer fra, er fortellingene om de som sov middag på gulv og i slagbenker etter et varmt dugurdsmåltid midt på dagen i slåtten. Tung hvile. Tungt arbeid.

I dag går jobb og hvile i hverandre, tanker på jobbgreier svirrer i hvert fall i mitt hode ofte på fritiden, eposter tikker inn, telefonen ringer. Og det er heller ikke slik at jeg skiller mellom søndag og hverdag og pynter meg i fin stas for å gå i kirken en søndag.

For en del årtier siden var det å konfirmere seg, altså å gå for presten i kirken, noe man trengte finklær til. For mange var finklær en økonomisk umulighet. På 1870-tallet begynte Trondhjems Indremisjon med et diakonalt prosjekt som var nokså banebrytende. De leide ut finklær til både unge menn og kvinner for en liten penge. Det var inngangsbilletten til å konfirmere seg og dermed inngangsbilletten til å få betalt arbeid. Det ble også lånt ut klær til andre kirkelige handlinger.

I dag er dette en underlig tanke, låne ut eller leie ut penklær? Men for meg er dette et fint eksempel på kristent arbeid i praksis; hva er folks behov, hvordan kan vi møte både åndelige og fysiske behov for mennesket slik det er der det er?

Inne og ute. Slik tenker jeg også om folkehøgskolen. Skoleåret skaper både men-

neskelig og åndelig utvikling. På kristne folkehøgskoler skapes møteplasser med muligheter for å bli kjent med Gud. Men det handler også om å utvikle mennesker, skape læring og skape mestring.

Det som er inne i oss, får rom til å være ute i verden, og verden slik den er, kan i folkehøgskolens univers prege vårt indre på nye måter.

Dette året byr på nye muligheter for oss alle. Vi har to års erfaring med pandemi. Vi har mange års erfaring med livet slik det var før pandemien. Disse to opplevelsene former oss på spennende måter.

Da mannen min havnet i karantene nylig, ble *inne* vår verden. Livet ute var ganske utilgjengelig. Men telefonsamtaler og digitale avtaler ble en bro mellom verden der ute og vår verden inne. Og i roen som oppstod i karantene-tiden så fant jeg veien til bøkene igjen.

Utsikt. Det å sitte i sofaen hjemme, betydde samtidig å kunne reise gjennom boksider til engelske brolagte steinganger i Oxford på 1930-tallet og gå i måneskinn mellom grå universitetsbygninger i Dorothy Sayers kriminalromaner. Det å være i bokenes verden, ga muligheten til å gå i fjellene i Kina mellom røvere og soldater i 1950 i Annie Skaus beretninger samtidig som det knitret fredelig fra peisen hjemme (ja, høye strømregninger gjør det å fyre på peisen også til en ny opplevelse). Jeg kunne oppdage nye tankelandskaper ved frokostbordet og lytte til en lydbok med C.S. Lewis sine essay fra 1945.

Karantenen ble et ufrivillig steg til siden. Men det ga både nye utsikter og innsikter. Jeg fant gleden ved å forme nye tanker i skrift. Og opplevelsen av å koble meg på andres tanker gjennom bøker.

Så får det heller være at vinduene var vinterstøvete og at sola skinte der ute mens jeg satt inne. For inne var det engelsk vår selv midtvinters. •

«Det å sitte i sofaen hjemme, betydde samtidig å kunne reise gjennom boksider til engelske brolagte steinganger i Oxford på 1930-tallet.»

Allsang – sang for alle?

Åtte tips for å få det til å funke.

«Nå tar vi en sang dere, det blir gøy.» Av og til kan det være både kleint og klamt å skulle synge sammen. Og ja visst sier vi at sang er gøy, skaper fellesskap og god stemning, men noen elever (og folkehøgskoleansatte) kan jo selvfølgelig kjenne både på utenforskap og utrygghet når det skal synges, og at det slettes ikke er gøy. Kanskje særlig i starten av et år.

Av **Janne Margrethe Severinsen**, musikk lærer på Sagavoll og prosjektleder i NKF/IKF for å fremme Sang i folkehøgskolen.

Noen har aldri vært med på allsang før, andre liker det rett og slett bare ikke. Noen er redd for å ikke synge fint nok, eller bra nok. Noen er redd for å ikke treffe tonene. Andre er selverklærte «brummere».

Grudde seg. Vi er heldige på folkehøgskole som kan få inn andreårselever, stipendiatene. De gir ofte litt ærlige tilbakemeldinger, opplever jeg (kanskje på både godt og vondt?). Et år kom en stipendiat bort til meg og sa at

hun måtte innrømme en ting – hun synes allsangen i starten av sitt folkehøgskoleår var helt forferdelig, grudde seg til det, og skjønte ikke hvorfor vi absolutt skulle synge en halvtime i uka liksom. «Jeg har ikke sangstemme, jeg får det ikke til.» Det var en svært ærlig sak. Og jeg vet det er mange som dessverre kjenner som henne.

Beskyttet. Stemmen vår er svært personlig. Visste du at stemmebåndet vårt faktisk er fysisk mer beskyttet enn hjertet vårt? Nå kan vi jo ikke synge uten at hjertet vårt pumper i vei, men jeg synes det forteller oss noe om at stemmen vår er viktig. Den er vårt viktigste kommunikasjonsmiddel. I tidlige tider lokket vi dyra inn eller varslet om fare med våre sterke rop. Vi bysser og nynnere til barnet som skal sove, eller heier og roper foran tv når Karsten Warholm setter verdensrekord. I det daglige sier vi mange tusen ord – vi har fått stemmen for å bruke den.

Må trenes. Det kan for mange være uvant å synge. Når lange, og mange ganger lyse

toner skal holdes, kan det være vanskelig å ha kontroll. Det må læres. Stemmen må trenes – stemmebåndet er jo en muskel. Allsang og fellessang var for bare tretti-forti år siden en større del av hverdagen vår. I Vennesla, hvor jeg vokste opp, sang vi oss gjennom alle musikktime, og vi kunne både starte og avslutte dagen med sang i klasserommet.

Sånn er det dessverre ikke i skolen lengre, i hvert fall ikke alle steder (jeg går stadig og gleder meg over at min datters lærer har piano i klasserommet på Gvarv). Vi synger mindre i oppveksten enn før. Noen synger jo kanskje litt i dusjen, eller med litt promille på fest, men ellers meget lite. Stemmene våre er ikke trent. Når vi ikke er vant med å synge, tar det jo naturlig nok litt tid å bli vant med det. Dessuten er vi vant til å høre ganske så polerte sangstemmer på hitlistene. Vi er ikke vant til å høre alminnelig allsang ...

Sang står sterkt. Sangprosjektet «Syng for livet» som vi har gående i kristen folkehøgskole, har nå holdt på i et år. Det har jo vært litt koronarestriksjoner underveis, men

Noen synger kanskje litt i dusjen, men ellers veldig sjeldent. (Foto: Shutterstock)

mange skoler har hatt besøk, og det er inspirerende å møte så mange fine elever, og det er fint å kunne dele sanggleden og synge sammen! Vi er et skoleslag som har tradisjon for å synge mye, og vi har muligheten til det – vi har tid. Det er gledelig at sangen fortsatt står sterkt i skoleslaget vårt, og jeg opplever at mange fortsatt har lyst til å ha fellessang på skolene. Så, hvordan gjør vi det da, når vi ønsker at 19-åringene skal synge sammen og de ikke har gjort det før? Hvordan kan alle bli inkludert i allsang?

Tips. Jeg tror det er mye som kan gjøres, og jeg vil frimodig komme med åtte tips her.

1. Forklar hvorfor. Gjør dere opp en mening på skolen om hvorfor dere vil synge.

Det kan være for å bygge fellesskap, for å lære eller fordi det rett og slett bare er sunt. Dette må formidles til elevene.

2. Sett av tid. Bestem dere for når det skal synges, og gjør det gjerne til en fast greie i løpet av uka. Sanghalvtime kan funke fint, eller å synge på hver morgensamling.

3. Kjør en enkel oppvarming. Med enkle oppvarmingsøvelser forbereder vi kroppen på det som kommer, og det blir enklere å mestre selve allsangen. Den beste oppvarmingsøvelsen jeg vet er å lage lyder elevene skal herme etter.

4. Velg repertoar. Syng sanger sammen som elevene selv liker. Sanggleder smitter. Elsker du Elvis – syng Elvis med

elevene. Digger du ABBA, syng ABBA. Er du en salme-entusiast, syng salmer.

5. Bruk Syng Livet, vår fantastiske sangbok med et bredt repertoar av sanger i ulike sjangre.

6. Bruk singback. I hvert fall hvis du ikke har pianist/gitarist. Karaoke på en mandag før valgfag kan være en kjempes fin start på uka.

7. Repeter sanger. Det kan ta tid å få en hel gjeng til å bli vant med å synge sammen, og alle kjenner vel følelsen av å skulle synge noe man ikke kan. Gjør et utvalg av sanger som dere gjentar over tid – da vil elevene lære sangene og oppleve mestring.

8. Vær raus. Om det er elever som absolutt ikke vil åpne munnen, la dem sitte der ... Sangene får de inn i øret uansett, og de vil kjenne igjen sangene og tekstene til senere. Og kanskje de etter hvert blir med og inkluderer seg selv med stemmen sin ...

Stipendiaten som hatet sang i starten av sitt år, fikk ørene og øynene opp for fellessang gjennom året. Det tok litt tid å tørre å godta egen sangstemme, men hun ble med til slutt. Det trygge fellesskapet på folkehøgskolen gjorde at hun turte. Jeg har mange sanne historier. Og jeg håper det blir mange flere ... •

Foto: Shutterstock

Utenfra kan de kjenne igjen en muslim og en hindu, men ikke en kristen. Kristne ser ut som de fleste andre og har mange av de samme skikkene, skriver Anne Gjerding.

Møte med de troende

Av Anne Gjerding,

internatleder på Molde folkehøgskole

Mange av elevene våre har hatt venner og klassekamerater fra ulike kulturer og religioner. Det er null stress. De har observert og respektert andres skikker og religionsutøving, kanskje særlig de mest kjente, muslimer og hinduer. Men ganske få sier at de kjenner en jevnaldrende kristen godt.

Flere er døpt og konfirmert i kirka, men begrunner det med familietradisjon og noen gode verdier, uten å oppleve det som et livssynvalg og uten å ha blitt særlig kjent med personlig kristen tro. De har sjelden negative erfaringer med kristne. De kjenner dem bare ikke. Bortsett fra de som debatterer i media, er de kristne vanskelig å få øye på.

Linn Skåber. Vi skal ikke langt tilbake i tid før folk hadde et klarere bilde av hva som kjenner tegner en kristen. I NRK-programmet Kompass gav Linn Skåber (ca. 50 år) i høst råd om hvordan man skal håndtere misjonærer som kommer på døra, for at de skal gå og aldri komme tilbake: «Inviter dem inn, røyk innendørs og server alkohol! Da blir de skremt. Det er et tydelig signal om at du ikke er interessert.»

Mens Linn var barn, fikk familien besøk av Jehovas Vitner. Hun ble livredd da moren bad en bønn sammen med dem. Linn fryktet at moren skulle forandre seg, slutte med neglelakk, høye hæler og vin. Så, ifølge henne, er kristne nyskurte, umoderne persilleblad på flate såler. Ifølge henne holder vi klar og engstelig avstand til den verdslige verden og den moderne, norske kulturen som vi bor i.

Siden Linn Skåber ofte sier ganske kloke ting, ble jeg litt lei meg. Jeg følte meg undervurdert og misforstått av framstillingen hennes. Men: Hun har i hvert fall en klar oppfatning av hvordan hun forventer at et menneske skal avsløre seg som kristen. En foreldet versjon, men ganske klar.

Muslimer og hinduer. For 19-åringene jeg blir kjent med, er det ikke slik. Utenfra kan de kjenne igjen en muslim og en hindu, men ikke en kristen. Kristne ser ut som de fleste andre og har mange av de samme skikkene. De feirer kristen jul, men den ligner jo ganske mye på de ikke-kristnes jul. De feirer påske, men den ligner ganske mye på de ikke-kristnes påske.

Når vi kommer nærmere, for eksempel

i samtalegruppene, sier noen av elevene at de var spent på hvordan det ville bli å gå på en kristen skole. I ei samtalegruppe kan diskusjonen gå slik: Flere i gruppa sier at verken de eller foreldrene har problemer med at kristne har en privat tro, «så lenge de holder den for seg selv». Men at de blir usikre i møte med kristne som har en annen livsstil enn andre.

Veldig kristen. En elev forteller: «Da jeg var yngre, var jeg ofte hos en kristen nabofamilie. Men foreldrene mine syntes det ble litt mye at de bad bordbønn, lærte meg kristne sanger og ville ha meg med på søndagsskole og leir. De var veldig kristne.» Medelevene i gruppa er enige. Det er vanskelig med sånne som er veldig kristne.

Når jeg spør hva de mener med «veldig kristne», svarer de «Det er de som går i kirka hele tida, er avholds, drar på familieleir, ber for maten og snakker om kristne ting. Hvis barn går på søndagsskolen og drar på leir, blir de jo veldig påvirket. Det er litt skummelt.» De forteller om medelever fra ungdomsskolen og videregående, som ikke var med på festene eller russetida, og at det var sært og rart. De blander sammen trossamfunn og er ikke sikre på hvem som ikke feirer jul og bursdag, men de forteller bestyrret at de vet om noen kristne som ikke fikk lov til det. Ryktet gikk.

Kristen folkehøgskole. Noen har altså hatt møter med de troende. Noen på avstand, andre personlig. Den kristne folkehøgskolen er det første personlige møtet med de troende for mange elever.

For flere år siden leste jeg en enket. Jeg tror det var i Vårt Land. Spørsmålet handlet om erfaringer med kirker og kristne organisasjoner. Der dukket det opp en tidligere elev, som svarte: «Jeg er ikke døpt eller kirkelig konfirmert, men jeg har gått på kristen folkehøgskole! Ellers har jeg ingen erfaringer med den slags.»

Det grep tak i meg. Det bekreftet at vi

virkelig kan være et sjeldent møte med de kristne. Det er både spennende og krevende. Det er mange fordommer som skal brytes ned. Jeg tror ikke vi kan stole på at den felles kulturarven dekker kunnskap om tro.

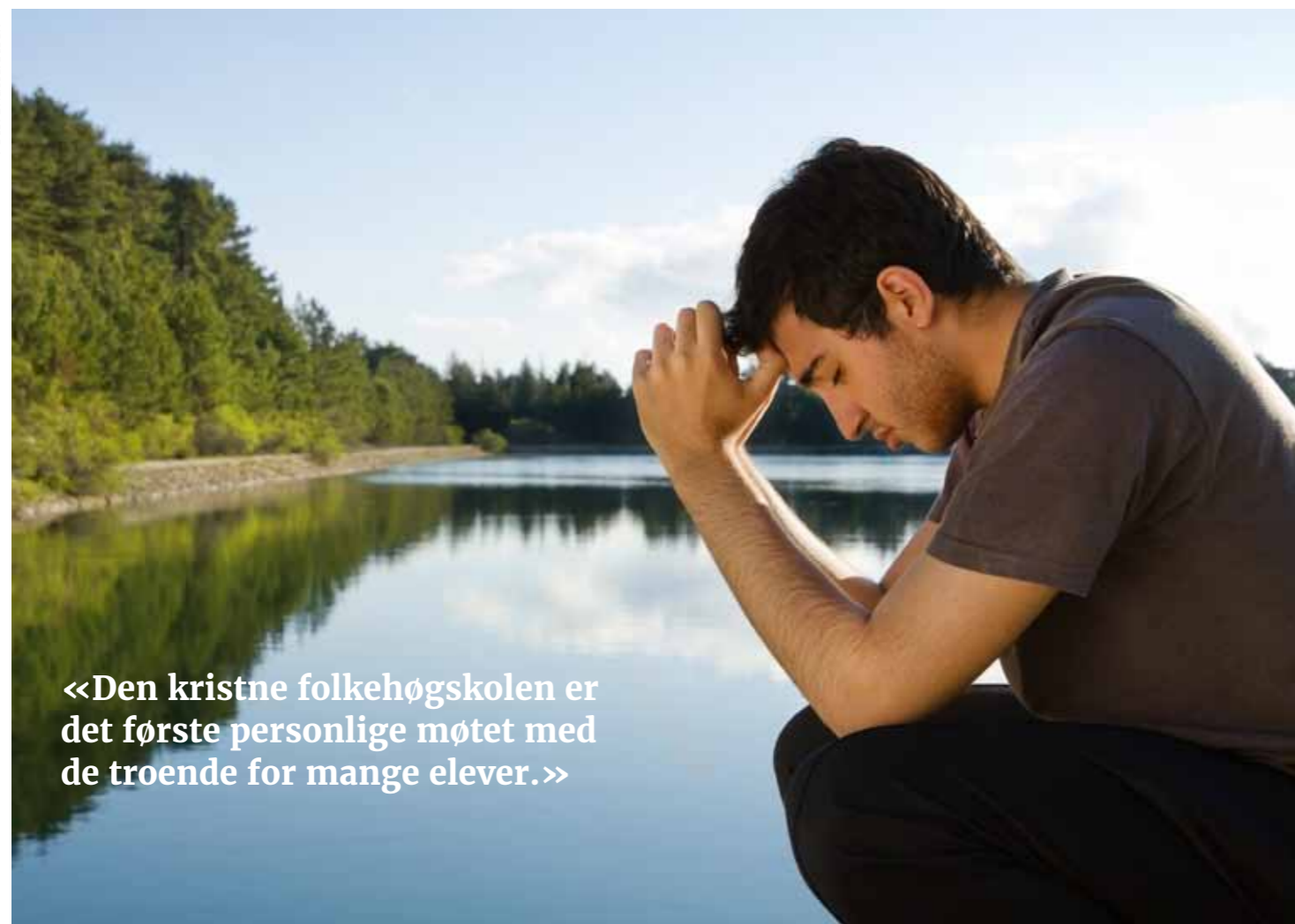
Vi troende. Når jeg sjøl er en av de troende de møter, blir jeg redd for å stå i veien. Jeg er redd for å snakke i stykker det som skal være hellig, stort og vart. Jeg er redd for at jeg ikke skal vise nok kjærlighet i både ord og handling. Det er mange erfaringer, opplevelser og tanker som jeg jobber med å sette moderne ord på, siden én må kunne litt om både jordbruk og sauehold for å forstå mange av metaforene i Bibelen.

Men jeg er også redd for at de skal møte en blank overflate av kultur og religiøsitet. Vi er de uttalt troende. Skriftlig og muntlig får de informasjon om at her er vi kristne. Kravet til nøytralitet, som de kjenner fra tidligere skolegang, er slettet. Vi definerer ikke tro som en privatsak vi skal holde for oss sjøl.

Ytre sett møter elevene skolens kristne kultur allerede på åpningsfesten, der det dukker opp minst en kristen sang. Her synger vi bordvers, her arrangerer vi ukentlige kristne møter og her er den åndelige dimensjonen med i mange morgensamlinger. Elevene oppfatter nok alkoholforbud og regler mot at gutter og jenter overnatter sammen som kristen kultur, selv om det også har andre gode begrunnelser.

Troen. Men møtet med selve troen kommer i de personlige møtene med de troende. Du kan ikke skremme oss vekk med røyk og alkohol, som Linn Skåber mente. Vi skal være møtet med troen midt i den kulturen som vi alle kjenner og er en del av.

Det går ofte litt tregt i de obligatoriske temasamtalene i grupper. Særlig når jeg glemmer mantraet mitt. «Trekk meningen nærmere livet!» Hvis jeg legger opp til filosofiske diskusjoner om etikk, bommer jeg. De

«Den kristne folkehøgskolen er det første personlige møtet med de troende for mange elever.»

<< fungerer bare som tankeøvelser for spesielt interesserte. Jeg må slutte med det!

Personlig. Men etterpå, i småpratene, når at vi har gjennomgått de obligatoriske spørsmålene, da kommer vi nærmere hverandre. Som i pratene *etter* temaet menneskeverd, når de vil snakke mer med meg om hvorfor jeg, som 40 år gammel og gravid, takket nei til fostervannsprøve.

Da snakker vi om hvordan troen og menneskesynet møter livet og hverdagen, at det ikke er lett, at vi ikke har fasit og at det er godt å ha en Gud å snakke med.

Når en kristen medelev får fortelle med

egne ord hva det gir ham å lese i den Bibelen de har sett ligge på nattbordet hans, er det en personlig og interessant fortelling for de andre.

Jeg kan innrømme at tradisjoner og feiring kan ta så stor plass i jula og påsken, at jeg også sliter med å finne rom til det religiøse innholdet, selv om jeg er kristen. At innholdet kan føles nærmere når feiringen har stilnet. Det er en kikk bak fasaden av kristen høytid. Jeg tror på møtene med de troende som en god inngang til møtet med troen.

Ekte livserfaringer. Jeg vil gjerne at de skal reise fra skolen med denne erfaringen: «Selv om jeg var skeptisk til religion, og selv

om kristendom var fremmed for meg, har jeg hatt et positivt møte med de troende. Jeg har møtt ærlighet. Jeg har ikke møtt en blank overflate. Jeg har ikke møtt regler og religiøse vaner, men ekte mennesker med sine livserfaringer. Og nå forstår jeg bedre hva det vil si å ha en tro.» •

Amper omikron!

Av Anne Tingelstad Wøien,
daglig leder i Folkehøgskolerådet

Amper er betegnelsen for elektrisk strøm, men vi bruker også amper om oss selv eller andre når vi kjenner at vi «tar fyr» og blir litt varmere enn ellers. Kanskje også litt hissigere. Både strømpriser og omikron har nok denne vinteren ført til at flere av folkehøgskolenes ansatte til tider har fått kjenne på både egne og andres «ampèrer».

Bra innsats. De fleste av oss hadde nok trodd at vi skulle ha et tilnærmet koronafritt skoleår 2021-2022, men den gang ei. Mens forskerne har utviklet vaksiner har viruset mutert i rask takt. Dette skoleåret har vi, særlig dere ute i skolene, blitt godt kjent med versjonen Omikron. Koronasituasjonen gjør hverdagene våre annerledes og mer krevende enn vi ønsker oss, men den iherdige innsatsen dere legger ned for å forsøke å dempe smitteutbredelsen, har vært kjempeviktig for ungdommene våre. Dette er ungdom som allerede har hatt ei ungdomstid som har blitt satt «på vent» i snart to år. To år er lenge når man er ung.

Tillit. Dette er også grunnen til at vi er så opptatt av at elevene skal få oppleve folkehøgskoleåret i størst mulig grad som et ordinært folkehøgskoleår. Folkehøgskolene har vært i en særstilling som har fått lov til å holde åpent disse to årene (sett bort fra våren 2020), også til tross for omikron. Andre utdanningsvirksomheter har opplevd mye mer begrensende tiltak. På grunn av at folkehøgskole er et helt spesielt skoleslag, har vi fått tillit av myndighetene til å holde skolene åpne. Vi har ikke vært bundet av trafikklysmodellen som grunn- og videregående skole er. Vi har ikke fått beskjed om å drive digital undervisning og unngå at elever/studenter er på campus slik universitetene og høyskolene har. Vi har fått anledning til å følge vår egenutviklede smittevernveileder og holde tett kontakt med lokale smittevernmyndigheter. Å forvalte denne tilliten godt er viktig – også framover.

Vi vet ikke hvordan framtida blir selv om regjeringen nå har fjernet de fleste reguleringene. Tilliten til skoleslaget vårt betyr fortsatt at alle må være obs på at avgjørelser som tas for egen skole har betydning for alle. Det er viktig at elevene får de 190 skoledagene de trenger for å få godkjent skoleåret og et innhold som, så langt det er mulig, står til forventningene. Fra vårt ståsted er vi imponert over hvor langt dere strekker dere og hva dere klarer å få til. Vi takker dere for den jobben dere gjør!

Ekstrakostnader og kompensasjon. Ikke nok med at vi skal håndtere koronasmitte med det ekstraarbeidet og ekstrakost-

nadene det medfører. Denne vinteren er det også svært mange som har opplevd sifre på strømregningen som dere neppe har sett tidligere. Folkehøgskolerådet sendte derfor i desember en henvendelse til myndighetene der vi har foreslått at folkehøgskolene skal komme inn under ordningen regjeringen skulle utvikle for fellesmålt strøm for husholdninger (Borettslag). For å kunne gi departementet innblikk i utviklingen i strømprisene for folkehøgskolene, gjennomførte vi en kjapp spørreundersøkelse til skolene. Mange hadde ikke fått fakturaen for desember og kunne ikke svare. Andre sendte tall for november. Til sammen fikk vi svar fra 46 skoler.

Selvsagt vil strømregningen også være avhengig av hvor stort forbruket er i 2020 kontra 2021, men uavhengig av dette gir svarene et foreløpig bilde som vi har brukt overfor myndighetene. Så langt har vi ikke lyktes med å få folkehøgskolene inn i kompensasjonsordningene. Vi vil derfor arbeide videre med dette og vil også sette pris på om dere gjør deres politikere oppmerksomme på strømkostnadsutfordringene i folkehøgskolene.

Vår. Til slutt må vi glede oss over at det ikke er lenge til våren er her! Strømutgiftene vil gå ned, flere av oss vil være vaksinert opptil flere ganger, omikron vil miste sin kraft over befolkningen, landet vil åpne seg opp og nye elever vil være på vei til folkehøgskolene. Vi krysser fingre for et lavamper(t), omikronsvakt vårhalvår for alle elever og ansatte i folkehøgskolene. •

Leder av justiskomiteen,
Sveinung Stensland (H)
svarer aksjonistene

Klart vi kan

I slutten av november var over 50 folkehøgskoleelever fra 12 ulike folkehøgskoler samlet på Jeløy til seminar om globalt medborgerskap og bærekraft. Målgruppen var primært elever som går på linjer med fokus på global forståelse og solidaritet, som et alternativ nå når mange av linjer ikke kan reise på planlagte studiereiser. Et slikt seminar gir også betydelig mindre klimagassutslipp enn en lang flyreise. Men ble elevene engasjert?

Av Brita Phuthi,
Internasjonal rådgiver Folkehøgskolerådet

Noen husker kanskje at Internasjonalt utvalg for folkehøgskolen (IU) arrangerte et elevseminar i 2014, i samarbeid med Changemaker. Seminaret varte i bare 24 timer, og på den tiden laget elevene, i samarbeid med Changemaker, en aksjon på Egertorget i Oslo sentrum. Her samlet elevene inn underskrifter for å bevare Etikkrådet til Statens Pensjonsfond Utland (Oljefondet), slik at sparepengene kan forvaltes på en etisk måte.

Grunnleggende årsaker. IU jobber for at folkehøgskolene engasjerer seg og elevene for en mer rettferdig verden – og da er det viktig å ta tak i de grunnleggende årsakene

til urettferdigheten, ikke bare symptomene. Derfor har vi Globalvettreglene, og derfor arrangerte IU på nytt et elevseminar med budskapet «Klart vi kan påvirke!».

Denne gangen var temaet kapitalflukt, et tema som var relativt ukjent for mange av elevene. Mens vi vokser opp med å lære at måten vi kan bidra til å utjevne økonomiske forskjeller i verden, er gjennom bistand, så er den virkelige verden ganske annerledes. Før pandemien viste tall at for hver US dollar som går til land som mottar store bistandsbeløp, så går det 2 US dollar tilbake til rike land i det globale nord. Under pandemien har forskjeller både mellom land og innad i land økt, og når vi globalt skal jobbe for bærekraftig

Aksjon på Eidsvollsplass – folkehøgskoleelever fra 12 skoler.

påvirke!

utvikling gjennom bærekraftsmålene, må vi ta tak i de strukturene og systemene som bidrar til skjevfordeling av både ressurser og makt.

Individuelle løsninger? Tore Haltli, rektor på Fana folkehøgskule, skrev i sist utgave av Folkehøgskolen (5/21) om demokratisk selvtilit, som «handler om å se at det finnes alternativer til de individuelle løsningene».

Strukturelle problemer krever felles løsninger, og når globale problemer som for eksempel miljø- og klimakrisen skal løses, så er risikoen for resignasjon i møtet med problemene stor hvis man er opplært til å tenke at alle problemer skal løses på individnivå. (Haltli, 2021).

Elevene som deltok på seminaret i november 2021 ble nettopp utfordret til å ta tak i et strukturelt problem, og så finne måter å adressere dette på i fellesskap. Det var en utfordrende oppgave, med først å forstå hva kapitalflukt handler om, og advokaters rolle, for så å skulle planlegge, forberede og gjennomføre en aksjon foran Stortinget 24 timer senere. Elevene hadde vært sammen mindre enn ett døgn før de fikk oppgaven, men klarte på imponerende vis, og med god veiledning fra representanter fra Changemaker, KFUK-KFUM Global og Spire, å organisere seg i grupper for å forberede aksjonen. Det ble laget skuespill, sanger, bannere, slagord, pressemeldinger, innlegg

på sosiale medier, taler og program.

Demokratisk selvtilit. Elevene kom, i fellesskap, frem til et budskap de kunne formidle sammen foran Stortinget, som alle kunne stille seg bak, slik at det ble elevene som eide aksjonen. Til aksjonen kom også hele to politikere, fra SV og Høyre, som begge applauderte elevenes engasjement, og innfridde kravet om muntlig høring i den aktuelle saken om advokatloven. Som bildene viser var det stort engasjement og kreativitet blant elevene – og IU håper at elevene fikk økt demokratisk selvtilit, samtidig som de skapte oppmerksomhet om en av de grunnleggende årsakene til urettferdighet i verden. •

20 spørsmål til din allmenndannelse – eller bare for moro!

- Hvilken kjent nordmann talte i begravelsen til Grundtvig?
- Renate Reinsve har fått stor oppmerksomhet i det siste for sin rolle i en film. Hva heter filmen?
- Hvor mange folkehøgskoler ligger det i Midt-Norge?
- Hvem drepte Olav den hellige på Stiklestad i 1030?
- Hva er antropomorfisme?
- Hvilken bok solgte mest i Norge i 2021?
- Hva betyr R-tallet?
- Målt i antall trær, hvilken tresort finnes det mest av i Norge?
- Hvem skrev diktet «Til ungdommen»?
- Nylig avdøde Nils Arne Eggen har ledet Rosenborg til mange seriemesterskap. Hvilken annen klubb har han også vunnet serien med?
- Hvor mange salmer inneholder Den norske kirkes salmebok fra 2013?
- Hva er Calibri, Georgia og Arial eksempler på?
- Nevn ett år Camilla Collett levde?
- Hvor i Norge er pianisten Leif Ove Andsnes fra?
- Hvis en svenske serverer deg tårta, hva får du da?
- Hvis en danske serverer deg peberfrugt på tallerkenen, hva får du da?
- DVD er kanskje på vei ut, men hva står bokstavene for?
- Hvis bilen foran deg kjører med blått skilt med gule bokstaver og tall, hva vet du om bilen?
- Hvor mange brev i Det nye testamentet tilskrives Paulus i våre norske bibler?
- Hvilke to sjøer befinner seg i hver ende av Jordan-elva?

Fasit fra nr 4/2021

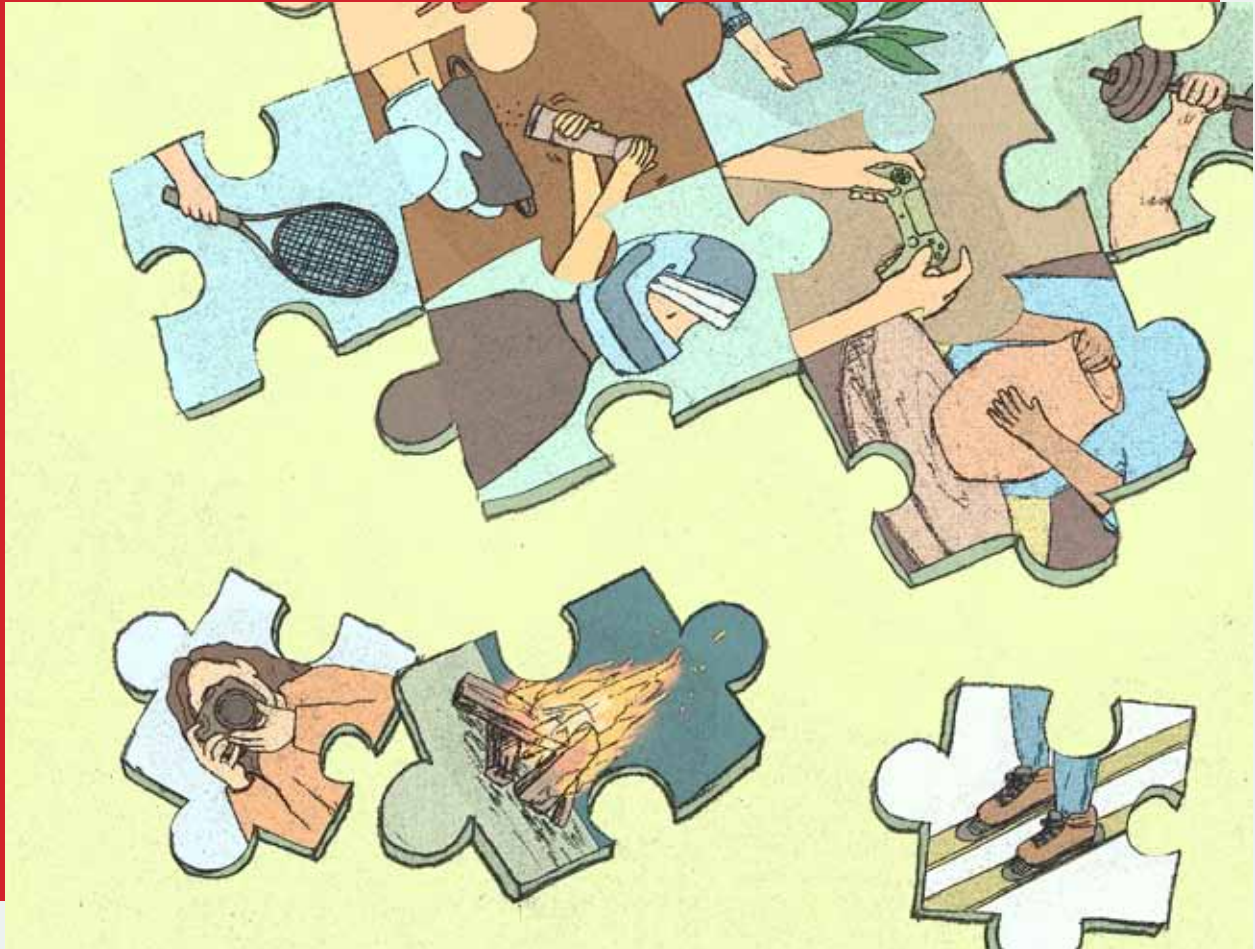
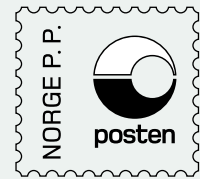
Fasit:

- Bjørnstjerne Bjørnson
- Verdens verste menneske
- 11
- Tore Hund
- Overføring av menneskelige egenskaper til ikke-mennesker, som guder, dyr, fantasifigurer, naturfenomener, etc.
- Min skuld av Abid Raja
- R står for reproduksjonstill, og viser hvor mange personer en person med koronasmitte smitter videre
- Bjørk
- Nordahl Grieg
- Moss
- Moss
- Skritttyper
- 13, 1813-1895
- 14, Karmøy
- Kake
- Kake
- Paprika
17. Digitalt Versatile Disc
- Bilen tilhører utenlandske ambassader eller konsulater
- 19, 13 (Men flere av brevene er svært omdiskutert om det er Paulus selv som står bak)
- Gennesaretsjøen/Gallesjøen/Kinneret og Dødehavet.

Kryssord

Kryssord: Rolf Bangseid. Fasit kommer i neste nummer.

Illustrasjon: Karoline Holhjem Soldal

Du trenger ikke være ansatt i folkehøgskolen eller være medlem av NKF for å abonnere på steg. Abonnement tegnes hos Hilde på NKF-kontoret: hilde@ikf.no. Kr 200 for ett år.

TEMA FOR NESTE NUMMER: Rus og reglement
Frist for innlevering av stoff: 22. april